

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра журналістики

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня магістра

**СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ В ЗМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВ
ЖІНОК В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

Виконала: студентка VI курсу, групи 648,
061 «Журналістика»

Сакач Катерина Романівна

Керівник: канд. філол. наук, доцент б.в.з.

Тулузакова Ольга Геннадіївна

Рецензент: канд. філол. наук, доцент

Островська Людмила Станіславівна

Миколаїв – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФЕМІНІЗМУ	8
1.1. Сутність поняття «фемінізм».....	8
1.2. Історичні передумови виникнення фемінізму	10
1.3. Хвилі фемінізму.....	13
1.4. Напрями феміністичної думки	18
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. РУХ ЗА ПРАВА ЖІНОК В УКРАЇНІ	22
2.1. Становлення українського фемінізму	22
2.2. Законодавчі документи про права жінок	25
2.3. Питання Стамбульської конвенції.....	28
2.4. Громадські жіночі організації в Україні	32
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3. ВИСВІТЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЖІНОК	37
3.1. Онлайн-медіа про жінок та гендерну рівність	37
3.2. Права жінок у глобальних українських ЗМІ	43
3.3. Висвітлення питання про права жінок у регіональних ЗМІ.....	50
Висновки до розділу 3	53
РОЗДІЛ 4. ПРАВА ЖІНОК У ЗАКОРДОННИХ ЗМІ	55
4.1. Питання фемінізму в глобальних британських мас-медіа	55
4.2. Висвітлення прав жінок у регіональних ЗМІ Британії.....	59
4.3. Порівняльний аналіз щодо висвітлення прав жінок українськими та закордонними мас-медіа	62
Висновки до розділу 4	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Актуальність теми. Рівність є одним з фундаментальних принципів демократичного суспільства, яке прагне поваги до рівних прав та соціальної справедливості. На жаль, жінки усього світу ще досі стикаються з проявами гендерної дискримінації практично в усіх сферах життя. Захист прав жінок залишається актуальним і для сучасної України. На сьогодні визнаними є такі проблеми: низька представленість жінок у владі (лише 20% жінок в українському парламенті [68]), розбіжність у оплаті праці жінок і чоловіків (станом на перший квартал 2021-го року в Україні жінки отримували в середньому майже на 18 % меншу зарплату, порівняно з чоловіками [20]), сексизм у рекламі, навантаження жінок більшою частиною турботи про дітей та родичів, низька кількість згадок у ЗМІ про жінок як експерток тощо. Сьогодні проблема гендерної рівності стає все більш поширеною. Фемінізм набирає популярності у всіх його проявах, жінки борються за свої права, доводять, що вони мають право отримувати заробітну плату на рівні з чоловіками, бути активними у політиці, розподіляти хатні справи й піклування про дітей з чоловіками, бути у війську.

Боротьба за права жінок стала невід'ємною частиною сучасного суспільства навіть під час війни. Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що засоби масової інформації на хвилі поширення гендерних ідей теж почали активно писати про гендерну рівність, публікувати різноманітні матеріали про фемінізм, домашнє насильство, рівне батьківство, успішних жінок, військовослужбовиць, дискримінацію, тобто самі стали частиною такої «хвилі». Зростання зацікавленості медіа проблемою прав жінок спонукає до глибшого наукового вивчення цієї теми.

Оцінка сучасного стану дослідження. Наукові дослідження гендерної тематики залишається актуальним уже тривалий час. Фемінізм та його прояви на теренах України вивчають багато дослідників. І. Ворчакова комплексно

розглядає становлення фемінізму в світі та Україні, а також описує становище жінок в європейській політиці [6]. В. Гришко та С. Лівчук зосереджуються на історичних передумовах виникнення фемінізму [12], а О. Кісь аналізує гендерні студії у сучасній Україні [26]. Юридичні інструменти забезпечення гендерної рівності в Україні досліджує О. Уварова [14].

Окрім детального дослідження фемінізму останні роки українські науковці зосередилися на вивченні Стамбульської конвенції, адже це питання гостро обговорювалося в суспільстві аж до її Ратифікації у червні 2022 року. Так, А. Берендєєва та В. Корнієнко у своєму дослідженні доводять важливість ратифікації Стамбульської конвенції в Україні для боротьби з домашнім насильством [2]. А такі науковці, як А. Васильєв та К. Юртаєва, аналізують зміни й доповнення в законодавстві України про кримінальну відповідальність в результаті реалізації положень Стамбульської конвенції [3].

Важливим дослідженням для вивчення нашої теми стала стаття А. Васюріної та А. Снагощенко «Висвітлення у ЗМІ питань гендерних стереотипів», де вони проаналізували друковані та онлайн-ЗМІ у період 2013-2016 років на наявність матеріалів гендерної тематики та виявили найбільш поширені проблеми у цій сфері [4].

Мета нашого дослідження полягає у виявленні специфічних рис під час висвітлення прав жінок та гендерної тематики в українських та британських засобах масової інформації.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- проаналізувати сутність поняття «фемінізм» та його походження;
- дослідити історичні передумови виникнення та основні історичні етапи становлення руху за права жінок;
- виокремити найголовніші напрями розвитку фемінізму;
- дослідити особливості становлення фемінізму на українських землях;

- визначити основні законодавчі документи про права жінок та жіночі правозахисні організації;
- проаналізувати основні українські онлайн-медіа про права жінок;
- дослідити українські та британські онлайн-ЗМІ на предмет гендерної рівності;
- виокремити спільні та відмінні риси у висвітленні питання про права жінок в українських та закордонних засобах масової інформації.

Об’єкт дослідження – матеріали про гендерну рівність та права жінок українських та британських онлайн засобів масової інформації.

Предмет дослідження – особливості висвітлення прав жінок та гендерної тематики в українських та британських засобах масової інформації.

Обрані **методи дослідження** спираються як на загальнонаукову методологію (принципи аналізу і синтезу), так і на спеціальні наукові методи, такі як: історичний метод (був використаний для дослідження розвитку фемінізму в діяхронічному аспекті), метод роботи з документами (опрацювання змістів Законів України та Стамбульської конвенції та їх інтерпретація), контент-аналіз (цей метод був використаний для аналізу різноманітних онлайн-матеріалів про гендерну рівність), метод порівняння (пошук спільного та відмінного у висвітленні проблеми прав жінок в українських та закордонних статтях).

Теоретико-методологічну основу роботи становлять наукові праці різних дослідників, присвячені фемінізму, гендерній тематиці, питанню ратифікації Стамбульської конвенції в Україні, висвітленню гендерних питань в українських ЗМІ, зокрема такі як: стаття І. Гапіч, М. Саєнко та С. Тацулі «Теоретико-правові витоки становлення фемінізму в Україні», робота І. Ворчакової «Фемінізм як ідеологія жіночих рухів», стаття А. Васюріної та А. Снагощенко «Висвітлення у ЗМІ питань гендерних стереотипів», посібник К. Дайненко та О. Уварової «Захист прав жінок: юридичні інструменти

забезпечення гендерної рівності в Україні», наукова дисертація Концічки Гражини «Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці», збірник праць С. Павличко «Фемінізм», а також посібник «Гендерна абетка для українських медіа» С. Котової-Олійник, Б. Стельмах та О. Ярош.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи:

1. Здійснено комплексний порівняльний аналіз матеріалів на гендерну тематику в українських та закордонних ЗМІ;
2. Виявлено спільні і відмінні риси у поданні інформації про права жінок та гендерну рівність у таких матеріалах;
3. Запропоновано способи покращення журналістських матеріалів на згадані вище теми.

Теоретичне значення дослідження: теоретично проаналізовано й систематизовано поняття фемінізму та його етапи розвитку в Україні та світі, а також репрезентацію гендерної проблематики в сучасних українських та закордонних онлайн-ЗМІ.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані для розробки стратегій з розвитку української журналістики, яка пише про права жінок, гендерну рівність та фемінізм, а також під час поглибленого вивчення проблем, пов'язаних із гендерною тематикою та її зображенням в українській журналістиці.

Апробація результатів дослідження:

- Сакач К. Р. Проблема ратифікації Стамбульської конвенції: висвітлення в ЗМІ. *Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал*. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 2023. Вип. 44 (88). С. 86-90.
- Сакач К. Р., Тулузакова О. Г. Функціонування актуалізованої лексики на прикладі мови інтернет-блогів. *Могілянські читання – 2022: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти* : XXV Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доп. : Філологія.

Освіта та суспільні науки. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022.
С. 132-137.

Структура роботи: кваліфікаційна робота викладена на 81 сторінці, складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та використаних джерел (85 позицій).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФЕМІНІЗМУ

1.1. Сутність поняття «фемінізм»

Фемінізм (фр. *feminisme*, лат. *femine* – жінка) – це громадсько-політичний рух за рівність чоловічих та жіночих прав в усіх сферах публічного і приватного життя [29, с. 15].

Існує декілька версій походження терміну «фемінізм». Вперше він згадується у XVIII ст. За однією теорією термін «фемінізм» запровадив французький літератор Александр Дюмасин, який запозичив цю лексему з медичного словника. Прихильники другої версії вважають автором цього слова соціаліста-утопіста Шарля Фур'є, який, називаючи феміністами прибічників ідеї жіночого рівноправ'я, наполягав на тому, що розширення прав жінок є головним фактором суспільного прогресу. Згідно з третьою версією, термін «фемінізм» ввів теоретик утопічного соціалізму Р. Оруен, який наголошував на тому, що найважливішою позицією фемінізму від самого початку є ідея рівноправ'я протилежних статей у соціально-політичному та культурному житті [7, с. 123].

Однак, незважаючи на те, що термін «фемінізм» виник у XVIII ст., до проблеми участі чоловіка і жінки у суспільному житті зверталися ще представники античного світу.

Зокрема, вперше ідею гендерної рівності обґрунтував Платон, який стверджував, що чоловіки і жінки однаковим чином наділені такими рисами характеру, які необхідні для управління державою. А ось Аристотель, навпаки, доводив, що жінки не мають чеснот, що є у чоловіків, а тому їм від природи належить мати підлегле становище. Такий погляд на місце і роль жінки в сімейному і суспільному житті лише констатував тогочасний стан суспільства і повністю вписувався у світогляд. Тому він проіснував ще багато століть [29, с. 16].

Фемінізм як ідеологія почав формуватися в добу Просвітництва. Віра в розум поєднувалася в цей період з вірою в прогрес та можливість перебудови суспільства завдяки розуму. Французькі філософи, видатні представники Просвітництва Вольтер, Дені Дідро, Шарль Луї де Монтеск'є робили спроби обґрунтувати рівноправність чоловіків і жінок. Вони обстоювали право жінок брати участь у суспільному житті, стверджували, що жіноча природа не менш складна, ніж чоловіча [62].

Варто зазначити, що існує декілька різних визначень слова «фемінізм», адже сучасний науковий дискурс розглядає поняття фемінізму в трьох аспектах. По-перше, фемінізмом називають різноманітні форми жіночого опору чоловічому правлінню, який спостерігається в усі історичні періоди в будь-яких культурах. По-друге, під фемінізмом розуміють рух, направлений на викорінення стереотипного бачення розподілу соціально-економічних і політичних обов'язків за статтю. По-третє, фемінізм – це політика, спрямована на зміну існуючого владного порядку [7, с. 123].

Загалом фемінізм є ідеєю звільнення жінки, тому що вагомим в усіх феміністських рухах є переконання, що жінки терплять суспільну несправедливість у зв'язку з власною статтю [29, с. 17].

Фемінізм фокусується на праві кожної окремої жінки на свободу і самовизначення: свободу вирішувати власну долю, свободу від пригнічуваних обмежень з боку суспільства, свобода повного вираження своїх думок і перетворення їх у дію, свобода від детермінованої статтю ролі [6, с. 4].

Оксана Ярош у посібнику «Гендерна абетка для українських медіа» зазначає, що фемінізм як першовитік гендерної теорії «зробив суттєвий внесок у зміну поглядів на суспільство з актуалізацією «жіночих» проблем» [30, с. 79].

Також там зазначено, що сутність фемінізму треба розглядати на двох рівнях, оскільки з одного боку – це широкий суспільно-політичний рух за права жінок, а з іншого – це комплекс філософських, політичних, психологічних,

соціологічних, культурологічних теорій, які аналізують суспільство жінки в суспільстві [30, с. 79].

1.2. Історичні передумови виникнення фемінізму

Ще з давніх-давен у культурі існував погляд на протиставлення чоловіка і жінки. Він виник на основі генетичних, анатомічних, фізіологічних особливостей чоловічого і жіночого організмів. Ще у Стародавньому світі, наприклад, в Афінах, положення жінки було дуже неоднозначним. Вона перебувала під владою батька, а потім – чоловіка.

Таке ставлення до жінки підкреслювалося і релігійно, адже за християнськими канонами Єва була створена з ребра Адама. Крім того, жінка вважалася уособленням гріховного падіння, спокуси. Так, у середньовічній християнській філософії Фома Аквінський, Святий Августин, Філон Олександрійський розрізняли маскулінне (чоловіче) як свідоме, раціональне, а ремінне (жіноче) – протилежне, образ брудного тілесного світу. Ці погляди яскраво ілюструє середньовічне полювання на відьом [12, с. 141-142].

Такі погляди на становище жінки у суспільстві підтримувалися й іншими філософами. Наприклад, Іммануїл Кант говорив про більш низький ментальний рівень жінок. Інший філософ, Артур Шопенгауер, також підкреслював чоловіче панування в суспільстві, де для жінки відведена єдина роль відданої та вірної дружини і матері, а для чоловіка – роль лідера у соціальному і політичному житті суспільства. Підтримував цю ідею і Фрідріх Ніцше, який казав: «В жінці сховано так багато педантичного, поверхневого, школярського, дрібного...» [12, с. 142].

Як показують ці приклади, у давні часи побутувала думка, що жінка була спроможна тільки на виконання хатніх справ, на народження і догляд за дітьми, а подекуди взагалі не мала прав і перебувала у власності батька, а потім переходила у власність чоловіка. Звичайно, можна із впевненістю стверджувати,

що погляди І. Канта, А. Шопенгауера і Ф. Ніцше є застарілими і надзвичайно сексистськими.

Сексизм (лат. *sexus* – стать) – це дискримінація людей за ознакою статі. Іншими словами, сексизм – це набір стереотипних поглядів і переконань про те, що одна стать перевищує іншу за певними параметрами [54]. Часто сексизм може супроводжуватися іншими проявами дискримінації, наприклад, дискримінацією за віком, тобто ейджизмом («ти ж дівчина, ще й ката молода»), або за зовнішністю, тобто, лукізмом («ти ж чоловік, маєш виглядати брутално»). Сексизм може транслюватися у вигляді жартів, анекдотів, комедійних стендапів. Видом сексизму є об'єктивація – ототожнення людини або частини людського тіла із річчю, об'єктом. Об'єктивацію, або ж оречевлення часто можна зустріти у масмедійній культурі та у рекламі [53].

Із плином часу жінки все частіше почали звертати увагу на свою роль у суспільстві. Зачатки фемінізму датуються кінцем XIII – початком XIX століття, коли серед людей почали поширюватися думки про те, що жінка займає пригноблене становище в суспільстві патріархату. Вважається, що вперше вимоги громадянської нерівності були висунуті жінками у США під час війни за незалежність 1775-1783 років. Тоді перша американська феміністка Ебігейл Адамс сказала: «Ми не будемо підкорюватися законам, в прийнятті яких ми не брали участі, і владі, яка не представляє наші інтереси» [25].

У 1790-их рр. у Франції почали з'являтися жіночі клуби, члени яких сповідували ідеали свободи і рівності, проголошені Великою французькою революцією. Французька письменниця й журналістка Олімпія де Гуж, яка очолювала один з таких клубів, у 1791 р. оприлюднила свою «Декларацію прав жінок», що ґрунтувалася на «Декларації прав людини і громадянина». Її вважають першим офіційним документом руху за права жінок. Її феміністична програма була націлена на досягнення жінками справжньої рівності у суспільстві, наділення їх рівними з чоловіками правами, вказувала на недоліки

«Декларації прав людини і громадянина» [29, с. 29]. Олімпія де гуж оприлюднила свої 17 статей «Прав жінок», де проголосила, що, коли жінка має можливість вмерти на гільйотині, то повинна мати можливість і висловлюватися із суспільної трибуни. Декларація викликала у суспільстві потужний спротив [30, с. 80].

Пізніше, в 1793 р., Конвент ухвалив рішення про заборону жіночих клубів, а через два роки заборонив жінкам збиратися в громадських місцях. Громадянський кодекс проголосив, що жінка не має ніяких громадянських прав і повинна коритися своєму чоловікові. Тобто ідеал «свободи, братерства та рівності», що був девізом Французької революції, був призначений регулювати відносини тільки між чоловіками [62].

Наприкінці XVIII століття ідеї фемінізму заявили про себе і у Великобританії. Так, британська письменниця Мері Уоллстонкрафт опублікувала свій твір «Захист прав жінок» («Vindication of the rights of Women») 1793 року. У роботі були представлені так звані постулати за права жінок [29, с. 29]. Авторка відкинула визначення жінки як «одвічної Єви» і наголошувала на раціональній і моральній сутності людини незалежно від її статі. Ця нова концепція жінки заперечувала підлеглість її стану від природи, піднімала її до становища повноправного і незалежного індивіда [29, с. 40]. За переконаннями Мері Уоллстонкрафт жінка мала отримувати таку ж освіту, як і чоловік, вивчати такі науки, як філософія, логіка і математика. Тільки так жінка зможе стати економічно незалежною і здатною до активного політичного і публічного життя [30, с. 79].

Усі ці спроби боротьби за права жінок були доволі хаотичними, тому їх називають зачатками фемінізму, або виявами протофемінізму – етапу історії розвитку фемінізму, коли феміністська концепція як така була ще не відомою [22].

1.3. Хвилі фемінізму

З часом ідеї фемінізму почали ширитися світом і привертати все більше уваги. Вважається, що можна виділити так звані три основні хвилі фемінізму – етапи боротьби жінок за свої права.

Першу хвилю фемінізму інколи ще називають давньою хвилею. Її розвиток пов'язують із руху американських і англійських суфражисток від 1850-их років. Цей рух характеризувався боротьбою жінок за надання їм виборчих прав. Суфражизм (англ. suffrage – право голосу) – англійський термін, що означає виборче право [29, с. 41].

Хронологічним початком фемінізму «першої хвилі» як організованого руху вважається 1848 рік, коли у місті Сенека-Фоллз (США, штат Нью-Йорк) жінки провели з'їзд на захист своїх прав під гаслом «Всі жінки та чоловіки створені рівними» (англійською «All women and men are created equal»). Там вони прийняли «Декларацію переконань» Елізабет Кеді Стентон та Лукреції Мотт з вимогами рівноправ'я у правах власності, шлюбу, повноцінної освіти, вільного вибору професії тощо [22].

В 1869 році британський філософ Джон Стюарт Мілль опублікував працю «Поневолення жінок», в якій відзначив, що підтримка законом підпорядкування одної статі іншій шкідлива і є однією з перешкод на шляху до загальнолюдського удосконалення.

Питання про право власності для жінок займало велике місце в західному фемінізмі, оскільки принцип опіки англійського загального права і законодавство Франції позбавляли одружену жінку всіх прав власності. У 1860 році, після звертання Елізабет Стентон, законодавчі збори Нью-Йорка прийняли як закон «Акт про власність одружених жінок», що гарантував жінці право залишати за собою зароблене нею, рівне з чоловіком право на спільну опіку над дітьми і право власності удови, відповідне до прав чоловіка у випадку смерті жінки [22].

Рух суфражисток поступово охопив США, Нову Зеландію, Данію, Норвегію, Фінляндію та інші держави Європи та Америки.

Суфражистський рух виникав природньо, це була реакція індустріального суспільства на урбанізацію – переселення великої кількості людей у місто, що призвело до руйнації традиційного укладу життя. Жінки з найбідніших прошарків населення змушені були працювати на заводах і фабриках, однак заробітну плату отримували значно меншу, ніж чоловіки.

Так, жінки почали виходити на маніфести, протестувати проти несправедливості, виборювати свої економічні та родинні права. Вони вимагали прав, які їхні чоловіки та сини мали від народження. Такий жіночий рух мав найміцніші позиції в країнах, де була розвинута політична демократія. Суфражистки активно використовували ненасильницькі методи непокори: приковували себе до воріт адміністративних будівель, влаштовували демонстрації та голодні страйки. Однак деякі активістки користувалися більш радикальними методами, такими як псування майна, зриви дебатів і політичних зібрань тощо [29, с. 42-43].

Важливою фігурою фемінізму другої половини XIX ст. є Еммелін Панкгерст. У 1903 році вона сформувала «Організацію з захисту суспільних і політичних прав жінок» («Women's Social and Political Union»), куди впродовж року доєдналися п'ять тисяч членкинь. Після того, як учасниць цієї організації почали заарештовувати, багато з них зважились на протест голодуванням. Це привернуло увагу до жорстокості законодавчої системи того часу і до ідей фемінізму [22].

Перша світова війна ще більше сприяла розвитку жіночого руху, адже в той час, як більша частина чоловіків була на фронті, жінки мали утримувати економіку, підтримувати життя поза лінією фронту і допомагати солдатам. Така ситуація ще більше вплинула на те, що жінки почали усвідомлювати свої права. Саме після Першої світової війни почалися ґрунтовні зміни в економічному та

політичному житті суспільства і в багатьох країнах жінки отримали право голосувати та висувати свої кандидатури на виборчі посади (в 1920 році загальне виборче право було введено в США, в 1922 році – в Ірландії, в 1928 році – у Великій Британії) [25]. Хоча в деяких країнах такі зміни відбулися раніше. Наприклад, Нова Зеландія першою в світі надала жінкам право голосу в 1893 році. Через рік це зробила Австралія. В Європі першою була Фінляндія – 1905 р [12, с. 142].

У 1920-их роках, коли в багатьох країнах жінки здобули право голосу, феміністський рух почав потроху занепадати [29, с. 44].

Відродження фемінізму у вигляді «другої хвилі» відбулося у 60-ті роки ХХ століття. Термін «фемінізм другої хвилі» запровадила американська журналістка Марта Лір у статті для Нью-Йорк Таймс у березні 1968 року «Друга феміністична хвиля: чого хочуть ці жінки?» («The second feminist wave: What do these women want?») [25].

Друга хвиля фемінізму засвідчила, що феміністські організації й ініціативи поширилися вже в більшості країн світу. Причиною такого відродження стало формування «ідеалу жінки» після Другої світової війни. В цей час ідеальна жінка – це турботлива матір, вірна дружина, гарна господиня, яка не працює і лише піклується про домашнє вогнище. І хоча на той час жінки вже мали право на освіту і могли обирати шлях кар'єри, такий вибір різко й зневажливо засуджувався суспільством. Це був час максимального розквіту сексизму [25].

Теоретиком другої хвилі фемінізму стала французька письменниця та філософиня-екзистенціалістка Симона де Бовуар. У 1949 році вона опублікувала свою роботу «Друга стаття». Цю книгу прийнято розглядати як фундаментальну основу феміністського руху, адже робота створила основу нової ідеології у сприйнятті жінки у суспільстві і приватному житті [29, с. 46-47]. У своїй роботі Симона де Бовуар з феміністичної точки зору аналізує особливості

функціонування жіночого начала в культурі. Її головними ідеями були такі: соціальні, економічні та ідеологічні відносини в умовах патріархату не допускають жінку до матеріальних та інтелектуальних ресурсів суспільства; сама структура патріархату відводить жінці другорядну роль; жінка від природи має аналогічні здібності, як і чоловік; соціальна пасивність жінки і її безправне становище обумовлене системою патріархату [30, с. 80].

Окремі дослідники вважають, що саме робота Симони де Бовуар «Друга стаття» стала основою для появи фемінізму другої хвилі [29, с. 47].

Феміністки другої хвилі почали боротися проти стереотипів та обмежень в різних сферах життя. Вони почали говорити про питання сім'ї і репродуктивної функції жінок, про проблему домашнього насильства та зґвалтувань у шлюбах, про ідею вільного кохання. Якщо суфражизм був зосереджений на громадянських правах і проблемі рівності, то друга хвиля фемінізму стверджувала жінку як окремого індивіда з власними правами та свободами в усіх сферах людської діяльності [25]. «Особисте є політичним» - це відомий слоган активісток, які ставили на політичний порядок денний питання насильства щодо жінок як у сім'ї, так і в робочому середовищі.

Результатом другої хвилі стало те, що жінкам стали доступні засоби контрацепції, було легалізовано право жінок на аборт, відкрито двері до елітних навчальних закладів, переосмислено місце і значення жінок у суспільстві. Окрім цього, були створені кризові центри зґвалтування та притулки для жінок, внесено зміни до законів про опіку та розлучення [7, с. 123].

«Третя хвиля» фемінізму, яку дослідники асоціюють із процесами, що відбувалися у 90-их роках ХХ століття, пов'язана із новим рівнем філософського осмислення жіночого руху та осмисленням поняття «ідентичності». Третя хвиля триває і досі.

Поняття «фемінізм третьої хвилі» ввела у наукову теорію американська письменниця і активістка Ребекка Волкер у 1992 році. Вона зазначала, що

завдання молодого покоління жінок полягає у тому, щоби нехтування жіночим досвідом викликало гнів, що не треба голосувати за чоловіків, якщо вони нічого не роблять для жінок [29, с. 56].

Основною з головних тем сучасного фемінізму є гендер. Гендер (з англійської – gender) – це термін, що означає соціальну стать людини, на відміну від статі біологічної, соціальну роль, соціальні можливості жінки й чоловіка в суспільстві – в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, сімейні ролі й репродуктивну поведінку тощо [30, с. 16]. Іншими словами, дефініція цього терміну говорить про те, що «чоловік» та «жінка» - це соціальні конструкти, створені суспільством, які нав'язуються людям з дитинства. Критиці піддається усталене розмежування на жінок і чоловіків, жіночність і мужність, біологічну стать, фізіологічні, психічні та інші відмінності між статтями проголошено вигадкою [25].

Третя хвиля пов'язана також із діяльністю чорношкірих активісток жіночого руху Белл Хукс (Глорія Джинн Уоткінс), Одрі Лорд, які займалися расовими проблемами [29, с. 56].

Окрім цього, на порядку денному третьої хвилі фемінізму стало питання про тіло й тілесність, проблема об'єктивації та сексуалізації жіночого тіла в суспільстві. Феміністки третьої хвилі говорять про домашнє насильство, сексуальні домагання, фемінітиви в мові й репродуктивні права жінок. Також у сучасному фемінізмі з'явився термін «інтерсекційність», який описує ідею того, що жінки відчувають різні рівні утиску, пов'язані, наприклад, зі статтю, расою та класом [79].

Цікаво, що деякі дослідники й дослідниці не розмежовують другу хвилю від третьої. Наприклад, Тамара Марценюк, авторка книги «Чому не варто боятися фемінізму» зазначає, що зараз ще не завершилася друга хвиля фемінізму, але також почалася третя хвиля. Тобто, вони йдуть паралельно [15].

Феміністки третьої хвилі не з'ясовують, ким є сучасна жінка, а наголошують, що вона може бути ким захоче за умови, що це її особистий, свідомий вибір.

1.4. Напрями феміністичної думки

Окрім класичного поділу фемінізму на «хвилі», існує ще класифікація на певні види, або ж напрями феміністичної думки. Соломія Павличко, українська письменниця, публіцистка, авторка праць з теорії літератури та історії фемінізму, класифікувала фемінізм на такі напрями: ліберальний, радикальний, екзистенціальний та постмодерний.

Ліберальний фемінізм базується на принципах лібералізму, тобто визнає унікальність людської істоти, яка здатна на раціональне мислення. Сучасні ліберальні феміністки сходяться на тому, що треба боротися за рівність статей [38, с. 155-156].

Радикальний фемінізм вважає, що історично жінки – це перша пригноблена група, що пригноблення жінок найпоширеніше й існує в кожному суспільстві. Цей вид гноблення найглибший, його найважче викоринити. Нерідко це гноблення непомітне через культурні стереотипи. Головний акцент радикального фемінізму базується на тому, що чоловіки контролюють жіноче тіло і як вони це роблять [38, с. 156-157].

Екзистенціальний фемінізм Соломія Павличко аналізує через працю Симони де Бовуар «Друга стаття», де жінка, жіночий образ, розглядається авторкою через екзистант, провідним сенсом буття якої є прагнення до творчої та особистісної самореалізації [38, с. 163-165].

Постмодерний фемінізм відкидає традиційні уявлення про правду і реальність, деконструє попередню думку. Він вважає, що попередній фемінізм часто був додатком до фалоцентричної думки і її породженням [38, с. 165].

Ірина Ворчакова у статті «Фемінізм як ідеологія жіночих рухів», на відміну від Соломії Павличко, поділяє фемінізм на чотири види: соціал-демократичний (традиційний), ліберальний, радикальний і терористичний. Основною метою традиційного фемінізму вважає розвиток індивідуальних можливостей жінок в усіх сферах, утвердження у суспільному житті жіночих цінностей поруч з чоловічими, досягнення рівної участі жінок у суспільно-політичному житті поруч з чоловіками [6].

Терористичний фемінізм є різновидом радикального. Такий фемінізм вважає, що насильством треба відповідати на насильство, що законним шляхом права жінок захищати не можна, бо закони створені тільки, аби захищати права чоловіків [6].

А ось Вікторія Гришко та Світлана Лівчук у статті «Історичні передумови формування гендерної нерівності у суспільстві» вказують, що 60-ті роки ХХ ст. сформувалися три напрями фемінізму: ліберальний, радикальний, марксистський.

Основні вимоги ліберального фемінізму – ліквідація дискримінації жінок, законів, що обмежують їхні права. Представниці ліберального фемінізму вважають, що нерівність жінок є наслідком упередженості та неосвіченості, що можна розвитком освіти та спеціальними урядовими реформами [12, с. 144].

Представниці радикального фемінізму стверджують, що головним злом, що породжує нерівність жінок, є чоловічий шовінізм, тому треба знищити все, створене чоловіками, передусім державу. Головні вимоги радикального фемінізму – безкоштовні ясла, право на аборти, подолання загрози насилля, рівні можливості щодо освіти жінок [12, с. 144].

Марксистський, або ж соціалістичний фемінізм розглядає жіночу пригніченість як продукт капіталістичний і патріархальних суспільних відносин. Прихильники цього напряму стверджують, що дискримінація жінок

вигідна капіталізму, тому треба завершити капіталістичну фазу та подолати чоловічий контроль [12, с. 144].

Спільним для усіх напрямів, течій фемінізму є зосередження на проблемі пригнічення жінок, а відмінним – підхід до з'ясування причин такого становища та пошук шляхів його подолання.

Висновки до розділу 1

Фемінізм – це громадсько-політичний рух за права жінок, який має на меті досягнути рівності чоловічих та жіночих прав в усіх сферах приватного і публічного життя.

Поняття фемінізму часто розглядають у трьох аспектах: фемінізм як різноманітні форми жіночого опору чоловічому правлінню; фемінізм як рух, що бореться за викорінення стереотипного бачення розподілу гендерних ролей; фемінізм як політика, спрямована на зміну існуючого владного порядку.

Зачатки фемінізму можна віднайти ще у працях мислителів Стародавнього світу, наприклад у Платона. Однак тоді вони не були прийняті суспільством. Перші феміністські заворушення почалися наприкінці XVIII ст. Відомими представницями фемінізму тих часів можна вважати Ебігейл Адамс, Олімпію де Гуж та Мері Уоллстонкрафт. Однак ці заворушення не охопили значну кількість населення, тому цей період в історії фемінізму називають протофемінізмом.

Можна виділити три основні хвилі фемінізму. Перша хвиля знайшла свій початок у суфражистському русі – русі за надання жінкам права голосувати, а також права розпоряджатися майном і виховувати дітей без чоловіка. Перша хвиля фемінізму почалася у другій половині XIX ст. і тривала до 20-их років XX ст.

Друга хвиля фемінізму, або ж так зване відродження фемінізму, почалося у 60-их роках XX ст. як відповідь на формування так званого «ідеалу жінки».

Представниці другої хвилі боролися за власні права і свободи в усіх сферах людської діяльності, зокрема у сім'ї. Друга хвиля завершилася у 80-их роках ХХ ст.

Фемінізм третьої хвилі розпочався у 90-их роках ХХ ст. і триває дотепер. Сучасні феміністки говорять про проблему об'єктивації та сексуалізації жіночого тіла, проблему домашнього насильства, про право жінки бути тим, ким вона хоче бути.

Окрім класичного поділу історії фемінізму на «хвилі» існує також класифікація фемінізму на напрями. Науковці не можуть дійти згоди щодо кількості цих напрямів, однак здебільшого виділяють такі: ліберальний, радикальний, екзистенціальний, постмодерний та соціалістичний напрями фемінізму.

РОЗДІЛ 2

РУХ ЗА ПРАВА ЖІНОК В УКРАЇНІ

2.1. Становлення українського фемінізму

Український фемінізм має давню історію. Його зачатки датуються ще другою половиною XIX ст., саме в той час було визнано існування «жіночого питання» і на українських землях. Активістки взялися за просвітницьку роботу, соціальну діяльність, почали ставити питання про рівність чоловічих і жіночих прав [6].

Організаційно український жіночий рух бере початок від 1884 року – тоді письменниця і феміністка Наталія Кобринська заснувала перше світське жіноче товариство «Товариство руських жінок» у Станіславі (тепер Івано-Франківськ) [41]. Наталія Кобринська вела активну громадську діяльність, організовувала збір підписів за право жінок навчатися в університетах і гімназіях. У 1887 році разом з Оленою Пчілкою вони видали альманах українок «Перший вінок», що увійшов в українську історію як перша жіноча збірка. Це заклало основи жіноччих часописів, які редагували і видавали самі жінки [7, с. 124].

У Наддніпрянській Україні основна увага жіночого руху була спрямована на боротьбу за право жінки на освіту. Так, у 1878 році в Києві було засновано Вищі жіночі курси. Жінки намагалися брати активну участь у культурно-освітньому і суспільно-політичному житті [7, с. 124].

Надалі кількість жіночих організацій в Україні тільки зростала. З'явилися такі товариства, як «Клуб русинок», «Кружок українських дівчат», «Товариство руських жінок на Буковині», «Жіноча громада», «Союз українок». Урізноманітнення їх діяльності (культурно-освітня, політична, видавнича) засвідчили, що емансипаційний рух жінок став складовою частиною громадсько-культурного життя українців. Однак водночас склалася парадоксальна ситуація – з одного боку, суспільство хоч і з певним застереженням, але сприймало процес соціалізації жінок, з іншого –

категорично відкидало його ідейний вираз «фемінізм», адже вважало його занадто радикальним вченням [6].

В українській інтерпретації феміністична ідеологія дуже часто поєднувалася з ідеєю національного відродження, була тісно пов'язана з пошуком шляхів вирішення різних соціальних питань, часто тих, що не стосувалися безпосередньо жінок. Ідейно-теоретичний доробок українських феміністок (Н. Кобринської, С. Русової, Х. Алчевської, О. Кобилянської), їх кропітка організаційна робота дає підстави стверджувати, що була створена концепція так званого прагматичного (практичного) фемінізму. Вона ґрунтувалася на широкому демократизмі, ідеї національного визволення, реаліях культурно-освітньої і громадсько-політичної діяльності. Прагматичний фемінізм став спільним явищем для тих народів, головне завдання яких було національне визволення [6].

У 1930-их роках «жіноче питання» було оголошене повністю вирішеним. Так зване розв'язання проблеми суспільного рівноправ'я у радянській період характеризувалося підвищенням освітнього і професійного рівня серед жінок, активною участю в науковому, літературно-мистецькому житті. Водночас нерозв'язаними залишилися питання подвійного навантаження жінок (на виробництві та вдома), захисту материнства тощо. У порівнянні з розвиненими країнами жінки українські жінки на той час мали дуже невелике представництво у вищих органах державної влади та в еліті виробничого бізнесу [7, с. 124].

Оксана Кісь у статті «Феміністські студії та фемактивізм у незалежній Україні: кроки назустріч собі» вказує, що у радянській Україні повноцінний жіночий рух та жіночі студії припинили своє існування, надія на їх відродження з'явилася лише зі здобуттям незалежності [26, с. 209].

Саме з 1990-го року в Україні поняття «фемінізм» починає з'являтися і обговорюватися. Це слово відразу викликає неоднозначну реакцію [7, с. 123].

Із початком 1990-их років українські науковиці відновили й переосмислили свою діяльність та стратегії різноманітних жіночих організацій (Союз українок, Жіноча громада, Жіноче об'єднання ім. Олени Теліги), створювались нові громадянські рухи й організації (Українська асоціація дослідників жіночої історії, Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда–Україна», Інформаційно-консультативний жіночий центр, Західноукраїнський центр «Жіночі перспективи», ГО жінок-інвалідів «Донна-Україна», Жіноче об'єднання «Сфера» у Харкові, «Інсайт» у Києві та ін.), які орієнтувалися на якісні зміни в законодавстві, місце жінок у політиці, почали проводити перші феміністичні вуличні акції, інформаційні кампанії [60].

Через відсутність гендерних студій в пострадянській Україні перші активістки змушені були вивчати чимало аспектів цієї проблематики, стаючи таким чином дослідницями. Перші роки становлення фемінізму в незалежній Україні можна назвати періодом надолужування, адже через «залізну завісу» Радянського Союзу українське суспільство просто пропустило другу хвилю фемінізму. Після здобуття незалежності українські активістки зіткнулися з великою кількістю проблем, таких як недоступність навіть класичних праць з феміністської і гендерної теорії, брак коштів на участь у міжнародних форумах, інформаційна ізоляція, мовний бар'єр, упередження українського академічного середовища до жіночої тематики, відкритий спротив суспільства до терміну «фемінізм» через різні міфи й «страшилки» [26, с. 209-210].

Однією з найяскравіших постатей фемінізму незалежної України є Соломія Павличко. У 1992 році вона заснувала видавництво «Основи», у якому до грудня 1999 року очолювала редакційну раду і формувала видавничу політику [7, с. 124]. Її стаття «Чи потрібна українському літературознавству феміністична школа?» (1991 рік) стала першою в феміністичному академічному просторі незалежної України. Авторка не лише виклала ідеї феміністських

студій, а й стверджувала, що без феміністської методології «наша культура ніколи не стане нормальною, європейською, повною» [38, с. 26].

Від другої половини 1990-их років феміністський рух в Україні набув значного поширення. Почали діяти регіональні об'єднання та клуби, виникли жіночі політичні партії: «Жінки України», Всеукраїнська партія жіночих ініціатив, Жіноча народна партія [7, с. 124].

На кінець 1990-их років в Україні вже було зареєстровано понад 100 громадських жіночих об'єднань – регіональних, всеукраїнських та міжнародних. Вони вплинули на вдосконалення українського законодавства та механізми щодо покращення становища жінок. В Україні діють декілька правозахисних жіночих груп, серед яких найпопулярнішою є група «Femen» [7, с. 124].

Науковиця в галузі гендерних студій Оксана Кісь вважає, що в Україні вже завершився процес формування повноцінного жіночого руху, який зараз має широкий спектр організацій і висвітлює проблеми в усіх сферах – у політиці, культурі, освіті тощо [60].

2.2. Законодавчі документи про права жінок

В Україні на конституційному рівні встановлено, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [28, ст. 24]. Окремий абзац цієї статті Конституції України присвячений питанню про рівні права чоловіків та жінок. Там вказано, що рівність жінки і чоловіка забезпечується «наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони

праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [28, ст. 24].

Окрім Конституції України у нашому законодавстві існує ще декілька документів, які регулюють питання забезпечення гендерної рівності. Це, зокрема, Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про протидію торгівлі людьми».

Закон «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» набрав чинності 01.01.2006 р. Закон надає визначення низці важливих понять. Це, зокрема, такі поняття як дискримінація за ознакою статі, позитивні дії, сексуальні домагання тощо [43].

Експерти оцінюють цей Закон як декларативний, тобто такий, що не передбачає ефективних інструментів і механізмів боротьби із гендерною дискримінацією. Серед положень, які все-таки мають практичне значення, слід відзначити такі:

- обов'язковість проведення гендерно-правової експертизи законодавства;
- обов'язковість відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;
- заборона роботодавцям в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній зі статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей. Ця норма

також підкріплена аналогічною заборонаю в Законі про зайнятість і в Законі про рекламу [14, с. 50-51].

Закон про забезпечення рівних прав також передбачає можливість оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань (ст. 22) і право на відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі чи сексуальних домагань (ст. 23), однак не пропонує жодних спеціальних механізмів, інструментів, особливого порядку, просто відсилаючи до загального порядку оскарження, передбаченого процесуальним законодавством, не розкриваючи ніякої специфіки й не конкретизуючи їх [14, с. 51].

У Законі *«Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»* наводяться визначення таких понять як дискримінація, пряма та непряма дискримінація, підбурювання до дискримінації, позитивні дії, пособництво у дискримінації, утиск. Як і Закон про забезпечення рівних прав, Закон про протидію дискримінації гарантує право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності з питань дискримінації, відшкодування матеріальної та моральної школи потерпілим від дискримінації, а також передбачає, що особи, винні в порушенні вимог законодавства про запобігання та протидію дискримінації, несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність [44]. Однак при цьому закріплено лише посилання на загальні норми, без обумовлення тієї чи іншої специфіки, зумовленої дискримінацією [14, с. 51].

Закон України *«Про запобігання та протидію домашньому насильству»* набрав чинності 07.01.2018 року. У цьому Законі наводяться визначення такого поняття, як домашнє насильство, визначаються його види (фізичне, економічне, сексуальне, психологічне насильство), перелічуються ті, хто може постраждати від домашнього насильства, а також суб'єкти, які здійснюють заходи у протидії домашньому насильству (спеціально уповноважені органи, служби у справах дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, центри

соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я, служби у справах дітей тощо). У Законі про запобігання домашньому насильству також визначені завдання та заходи у сфері запобігання домашньому насильству та права постраждалих осіб [45].

Також в Україні діє Закон *«Про протидію торгівлі людьми»*. Серед принципів, на яких ґрунтується діяльність, спрямована на протидію торгівлі людьми, він називає принцип недискримінації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Окремо вказано, що центральні органи виконавчої влади відповідно до визначених у встановленому порядку повноважень у сфері протидії торгівлі людьми здійснюють заходи, спрямовані на викорінення передумов торгівлі людьми, зокрема щодо попередження насильства в сім'ї та дискримінації за ознакою статі [47].

Загалом законодавство України характеризується як недискримінаційне. Однак проблема здебільшого полягає у практиці застосування законів: ігнорування відповідних положень, наявність лише формальних посилань на них призводять до того, що ці закони є лише на папері, але їх не дотримуються у житті під час реальних правопорушень.

2.3. Питання Стамбульської конвенції

Окрім зазначених вище законів велике значення у боротьбі за права жінок має Стамбульська конвенція, яка була нещодавно ратифікована в Україні.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або ж Стамбульська конвенція була відкрита до підписання в 2011 році. Це міжнародна угода Ради Європи, яка криміналізує насильство, захищає постраждалих від нього та

попереджає усі види насильства проти жінок і дівчат, а також домашнє насильство [27].

Цілями цієї Конвенції є:

- захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства;
- сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самостійності;
- розробка всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги;
- заохочення міжнародного співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства;
- забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства [27].

З огляду на визначені в Конвенції цілі, зрозуміло, що цей документ спрямований на створення державами умов для ліквідації будь-якого насильства та дискримінації щодо жінок, насамперед щодо насильства. Саме цим вона і відрізняється від, наприклад, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який орієнтується на домашнє насильство загалом, не приділяючи достатньої уваги насильству над жінками.

Хоча Україна і підписала Стамбульську конвенцію в листопаді 2011 року, однак до червня 2022 року вона була не ратифікована. Основна причина – неправильне розуміння основних меседжів цього міжнародного документа, що поширилося серед українського суспільства. Зокрема, на сайті громадського

руху «Всі разом» було опубліковано статтю «Стамбульська конвенція: п'ять причин не ратифікувати». Як причини відмови від ратифікації вказано те, що:

1) Провідні країни Європи відмовляються ратифікувати Стамбульську конвенцію (такі як Болгарія, Литва, Туреччина), бо вона йде «врозріз з національним законодавством та національними інтересами»;

2) У контексті запобігання насильству стосовно жінок і побутовому насильству українське національне законодавство є більш доскональним і прогресивним;

3) Стамбульська конвенція «покликана інтегрувати гендерну ідеологію у правове поле, адже цей документ – це не стільки про захист жінок, скільки про просування гендерної антиприродної та антисімейної ідеології»;

4) Зазіхає на одне з основоположних прав людини – право батьків на виховання дітей у відповідності до власних світоглядних та релігійних переконань;

5) Ігнорує головну причину випадків фізичної агресії у побуті – алкоголь [56].

До того ж часто проти Стамбульської конвенції виступали представники церкви. Наприклад, на сайті «Християни для України» було опубліковано статтю «Просімейні організації закликають Єврокомісію не ратифікувати Стамбульську конвенцію», де стверджувалося, що цей документ «формує негативний образ традиційної сім'ї, яка постає місцем небезпеки і гноблення». У статті Стамбульську конвенцію названо «скандальною» й «ідеологізованою» [49].

Отже, основні причини невдоволення ратифікацією Стамбульської конвенції, на наш погляд, полягають у недостатній поінформованості населення про деталі цієї статті, нерозуміння певних понять, таких як «гендер», недостатнє розуміння українського законодавства.

Насправді ж ця конвенція не вимагає змін до Конституції України, не спрямована на врегулювання сімейних відносин, не вимагає зміни якоїсь «ідеології». Стамбульська конвенція має своєю метою захист жінок, які є найбільш уразливою категорією, від насильства. Окрім того, вона створює механізми для захисту всіх осіб, які постраждали від домашнього насильства, тобто і чоловіків також [2, с. 65]. Водночас треба звернути увагу, що Стамбульська конвенція передбачає кримінальну відповідальність за умисне каліцтво жіночих геніталій (проведення таких операцій, примушування жінки або підбурювання чи примушування дівчини до того, щоб вона зазнала подібних операцій). Відповідно за змістом Стамбульської конвенції каліцтво жіночих статевих органів слід визнати крайньою формою дискримінації жінок за статевою ознакою, яка найчастіше зумовлена релігійними або етнічними особливостями певної спільноти [3, с. 280-281].

Стамбульська конвенція вимагає від держав, що її ратифікували, боротися з насильством щодо жінок, беручи за основу чотири принципи або напрями: запобігання, захист, кримінальне переслідування, скоординована політика.

Запобігання передбачає підвищення обізнаності населення щодо питань, пов'язаних із насильством, а також викорінення стереотипів, які впливають на скоєння насильства. Дуже важливим принципом є захист осіб, які постраждали від насильства. У Стамбульській конвенції зазначено, що сторони повинні вживати необхідних законодавчих або інших заходів для захисту всіх жертв від будь-яких подальших актів насильства [27]. Це означає, що мають бути шелтери, тобто притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства. За інформацією Національної соціальної сервісної служби України, станом на 1 січня 2021 року у 18 областях та в Києві діяло 33 такі притулки. У 2021 році було відкрито ще декілька шелтерів у Дніпрі, Херсоні, Миколаєві, але все одно їх замало [22, с. 66-67]. Ратифікація Стамбульської конвенції передбачає, що

Україна зобов'язується приділити більшу увагу створенню таких притулків, що є вкрай важливим інструментом для захисту жінок від насильства.

20 червня 2022 року Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію, а чинності цей документ набрав 01 листопада 2022 року. Ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами покладає на державу зобов'язання щодо імплементації положень цього міжнародного акта до національного законодавства, а отже надає додаткові гарантії захисту жертв домашнього насильства, сексуальних домагань тощо [57]. Окрім того, ратифікація такого важливого документа підтверджує європейські погляди України і підвищує її авторитет в очах міжнародної спільноти [67].

2.4. Громадські жіночі організації в Україні

У наш час рух за права жінок став дуже популярним, зокрема і в Україні. Це призвело до формування громадських жіночих організацій, які мають на меті популяризувати фемінізм, захищати права жінок, виборювати гендерну рівність в усіх сферах суспільного життя. Жіночі організації – це не тільки «Femen», яка прославилася своїми скандальними та епатажними акціями протесту проти дискримінації, корупції тощо. Спробуємо розглянути деякі відомі громадські жіночі організації в Україні та проаналізувати їхню діяльність.

Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна» - це громадська правозахисна організація, яка має на меті забезпечення гендерної рівності, запобігання гендерно зумовленому насильству, зокрема, домашньому насильству, протидії торгівлі людьми, сприяє впровадженню стандартів прав людини в усіх сферах суспільства і держави. Організація відома завдяки ефективній діяльності у розбудові українського суспільства без насильства та торгівлі людьми. Наприклад, у серпні 2022 року вони провели практичні вебінари для журналістів та журналісток «Домашнє насильство в умовах війни:

підняття обізнаності журналістів» та «Сексуальне насильство в умовах війни», а в грудні – онлайн-воркшоп «Імплементация положень Стамбульської конвенції в умовах війни: досвід України та Грузії» [23]. «Ла Страда-Україна» має гарячу лінію з питань запобігання торгівлі людьми, запобігання насильству та захисту прав дітей.

«Жіночий ветеранський рух» - це громадська організація, яка об'єднує військовослужбовиць, ветеранок, доброволиць, волонтерок і медичних працівниць. Вони діють для адвокації та захисту прав жінок-ветеранок та військовослужбовиць, впровадження рівних прав і можливостей для жінок у збройних силах України [33].

Жіночий консорціум України – це об'єднання, засноване жіночими громадськими організаціями, для забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Жіночий консорціум працює над проектами з гендерної рівності та викорінення насильства щодо дітей, проводить профілактичну та інформаційну роботу, бере участь у публічних дискусіях щодо рівності статей [52].

Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних» - це громадська організація, що прагне подолати гендерну дискримінацію, відкинути стереотипи та побудувати рівноправне суспільство вільних людей, які працюють на спільне благо [13]. У 2019 році «Гармонія рівних» за підтримки Українського жіночого фонду видала збірку «Жіноче століття: українки, які створили державу», де зібрані історії двадцяти двох видатних українських ХХ століття [8].

Центр «Жіночі перспективи» - це громадська організація, місією якої є захист прав жінок та забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя. Члени організації намагаються сприяти впровадженню гендерної політики в Україні, зменшенню рівня насильства, підвищенню конкурентноздатності жінок на ринку праці та просування їх на рівень прийняття рішень в Україні. Пріоритетними напрямками своєї діяльності

організація вважає гендерну рівність, протидію домашньому насильству, протидію торгівлі людьми, підтримку жіночих та правозахисних організацій [13].

Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем» - це одне з перших об'єднань жінок-юристок в Україні, що є майданчиком для обміну досвідом, розвитку та підтримки жінок у юридичній професії. З початком повномасштабної війни ЮрФем стала місцем підтримки для потерпілих від гендерної дискримінації та сексуального насильства [1].

«Українська Жіноча Варта» - це всеукраїнська добровільна жіноча організація, що проводить масові навчання для жінок з домедичної, стрілецької, загальновійськової, психологічної підготовки та самооборони. З 2014 р. навчання пройшли понад 30 000 жінок по всій Україні. Організація підтримує, навчає та створює соціальні підприємства для жінок, ветеранок, дружин військових та вдів загиблих. Діяльність УЖВ сконцентрована на проблемі жінки у армії, захисті прав жінок у армії, створенні та розповсюдженні військової, домедичної, психологічної літератури, на створенні освітніх та соціальних програм для жінок, які мають членів родин загиблих, скалічених чи полонених на війні, членів родин, що беруть участь у бойових діях, внутрішньо переміщених осіб та дітей війни [59].

Висновки до розділу 2

Український фемінізм зародився ще наприкінці XIX ст. У 1884 році Наталія Кобринська заснувала перше жіноче об'єднання «Товариство руських жінок», а у 1887 році вона разом із Оленою Пчілкою видала перший жіночий альманах «Перший вінок».

У подальшому в царині фемінізму працювали такі українські дослідниці, як С. Русова, Х. Алчевська, О. Кобилянська, створювалися жіночі товариства

«Клуб русинок», «Кружок українських дівчат», «Товариство руських жінок на Буковині», «Жіноча громада», «Союз українок».

Розвиток українського руху за права жінок припинився за часів СРСР, адже вважалося, що у Радянському Союзі була досягнута рівність між чоловіками і жінками. Однак, хоча офіційно так і здавалося, насправді ж на жінок було покладено подвійне навантаження – важка робота на виробництві та праця вдома.

Український фемінізм відродився із здобуттям Україною незалежності. У 1990-их роках українські феміністки почали активно займатися науково-дослідницькою діяльністю, створювати або відроджувати жіночі організації, клуби та політичні партії.

Україна прагне досягти гендерної рівності, тому в українському законодавстві є декілька законів, які захищають права жінок: Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про протидію торгівлі людьми».

Ці закони хоч і мають силу, однак в українське суспільство їх часто не дотримується або ж просто ігнорує.

У 2022 році в Україні нарешті була ратифікована Конвенція Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), метою якої є захист жінок від насильства, зокрема домашнього, створення безпечних умов для життя і розвитку жінок. Стамбульська конвенція зобов'язує країн-учасниць, що ратифікували її, імплементувати положення цього документа до національного законодавства, а також надає додаткові гарантії захисту жертвам насильства.

На сьогодні в Україні функціонують багато громадських жіночих організацій, зокрема міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-

Україна», «Жіночий ветеранський рух», Жіночий консорціум України, Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних», Центр «Жіночі перспективи», Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем» та «Українська Жіноча Варта». Ці громадські організації працюють у різних сферах задля впровадження рівних прав і можливостей для жінок, викорінення дискримінації та насильства в Україні.

РОЗДІЛ 3

ВИСВІТЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЖІНОК

3.1. Онлайн-медіа про жінок та гендерну рівність

Популяризація ідей фемінізму та гендерної рівності досі набирає стрімких обертів. Сьогодні говорити про гендерно важливі теми – це актуально, важливо і модно. Особливе місце у процесі поширення інформації про гендерну рівність, фемінізм, дискримінацію займають ЗМІ, зокрема онлайн-медіа. Тому у нашій роботі ми вирішили проаналізувати українські та закордонні онлайн-масмедіа на предмет зображення прав жінок та гендерної тематики. На нашу думку, логічним буде почати з онлайн-ресурсів, які працюють саме у царині гендерної проблематики.

В Україні вже давно існують онлайн-ресурси, які публікують новини, статті, дослідження, розслідування, які стосуються проблеми прав жінок та гендерної рівності. Мабуть, найвідомішим серед таких ресурсів є «Гендер в деталях» – видання, яке було засноване у 2016 році з ініціативи та підтримки представництва Фонду імені Гайнріха Бьоля. Видання позиціонує себе як «місце зустрічі на межі наукових досліджень і громадського діалогу», як ресурс гендерного знання, тому пропонує читачам вивчати гендерну проблематику у різний спосіб: за допомогою тематичних оглядів, наукових статей, журналістських розслідувань, перекладів закордонних новин, гумору тощо [51].

«Гендер в деталях» пропонує читачам багато цікавих спецрубрик, серед яких є *#Сексизм-патруль*. У цій рубриці авторка Анастасія Пастушок розглядає різні ситуації дискримінації жінок, зокрема за участі поліції, Міністерства оборони України, депутатів, письменників тощо. Наприклад, у статті «Поліція Києва» аналізується поведінка київських поліцейських, які склали адміністративний протокол та провели профілактичну співбесіду з жінкою, що залишила свого сина із чоловіком, тобто батьком хлопчика, і пішла у справах. За цей час хлопчик самостійно вийшов з квартири і загубився. Ця ситуація

показує, що у суспільній свідомості дитина – досі відповідальність лише жінки [40].

Ще однією важливою рубрикою «Гендеру в деталях» є проєкт «Жінок – у політику», де авторки розповідають про успішних політикинь, тонкощі гендерно-чутливої політики, новації, які потребує Україна у цій сфері, про революції у політичній теорії і на різних рівнях влади. Наприклад, у статті «Прийняття, підлість, погрози і домагання: через що насправді проходять українські політикині» 2019 року авторка Ольга Неманежина розповідає про випробування й проблеми, з якими стикаються жінки у парламенті, про «брутальні реалії, у яких доводиться виживати активним і прогресивним партійним діячкам». У статті йдеться про те, як за «надмірну» активність жінку можуть витіснити з партії, як партії, що не мають достатнього фінансування, намагаються всидіти на двох стільцях – зберегти чоловічі привілеї і догодити міжнародним партнерам, як партійне насильство часто залишається неpubлічним, бо прикривається самими співробітниками й співробітницями. [42]. Ольга Неманежина у своїй статті пропонує заходи, які можуть допомогти зробити внутрішньополітичне середовище в Україні більш сприятливим для жінок: по-перше, це об'єднання різних жінок з різних партій у своїй публічній оцінці негативних ситуацій щодо жінок у політиці; по-друге, активна співпраця міжнародних партнерів та громадських організацій саме з групою політично активних жінок; по-третє, оприлюднення жіночих історій у ЗМІ, їхніх інтерв'ю, опитування чоловіків-лідерів партій про гендерну представленість, більша публікація коментарів у жінок-експерток на різні теми [42].

Після початку повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року «Гендер в деталях» продовжив свою діяльність, однак, звичайно, із фокусом на військову тематику. Авторки створили рубрику «Досвіди війни», де публікують статті та дослідження про становище жінок під час війни, проблеми захисниць у ЗСУ, феміністичний рух та гендерну рівність під час війни,

наси́льство тощо. У цій рубриці також є серія інтерв'ю з активістками, де вони розповідають про різноманітні теми, такі як волонтерство, проблеми внутрішньо переміщених осіб, дитинство під час війни, економіку й екологію відбудови тощо.

Ще одним онлайн-ресурсом про гендерну рівність «Повага» - це сайт кампанії проти сексизму в медіа і політиці. Про себе вони вказують, що мають в пріоритеті «висвітлення та реагування на кейси, пов'язані з проявами сексизму в українських медіа та на політичному рівні» [48]. Окрім цього, матеріали на сайті спрямовані на протидію гендерним стереотипам, дискримінації та мізогінії (ненависті до жінок), просування принципів гендерночутливої журналістики, сприяння гендерній рівності та толерантності до ЛГБТіК+, просування історій успіху жінок тощо. Також на сайті можна повідомити про випадки сексизму, з яким стикалися читачі [48].

Однією з останніх матеріалів цієї платформи є стаття «Це мої дівчатка»: сексизм у ТікТок-відео паспортного сервісу». У цьому відео чоловік, який працює у київському паспортному сервісі, під вірусний звук з ТікТоку знайомить глядачів із працівницями сервісу. У матеріалі вказується, що відео сексистське і є суцільною сексуальною об'єктивацією. У статті пояснюється, чому такі відео неприпустимі [64].

Також на сайті «Повага» доступні випуски подкасту про видатних українських жінок «Це зробила вона», де можна послухати про видатних українських письменниць, художниць, спортсменок тощо. Подкаст налічує вже 39 випусків про відомих українок [63].

«50vidsotkiv» - це ще один онлайн-ресурс, що публікує матеріали про фемінізм та гендерну рівність, основне його направлення – політика. Це соціальний проєкт, «спрямований на активізацію та підтримку жінок у політичному та громадському житті, врівноваження представництва жінок та чоловіків на ключових позиціях заради створення справжньої європейської

моделі суспільства» [85]. На сайті можна статті, навчальні матеріали та дослідження на тему гендерної рівності та становища жінки у суспільно-політичному житті. Гасло цього проєкту – «Жінки – це 50% успіху України».

3 січня 2023 року на сайті була опублікована стаття «Гендерна рівність: здобутки України в 2022 році», де коротко доволі чітко підсумовані тогорічні досягнення України на шляху до гендерної рівності. Це, зокрема, Закон «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі», ухвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків до 2030 року та операційний план її реалізації до 2024 року, ратифікація Стамбульської Конвенції, підписання Меморандуму про співробітництво між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству під час конфлікту, запуску психотерапевтичної онлайн-платформи «Аврора» для надання спеціалізованої підтримки постраждалим від насильства, зокрема сексуального, під час війни [9]. На наш погляд, ця стаття є дуже цінною, адже вона аналізує успіхи України на шляху до досягнення гендерної рівності і конкретизує, які ще новації потрібні для досягнення цієї глобальної мети.

«50vidsotkiv» створили декілька проєктів про жінок, одним з яких є «Жіночі обличчя лідерства» - це медійний проєкт, що розповідає про лідерок у державному, громадському та медійному секторах. Серед учасниць цього проєкту – громадські активістки, народні депутатки, експертки міжнародних організацій, журналістки тощо, які розповідають про успішні місцеві ініціативи з просування гендерної рівності, кампанії, спрямовані на боротьбу з сексизмом та негативними гендерними стереотипами у політиці та медіа [21].

Також на просторах інтернету існує онлайн-журнал «WoMo» - це проєкт «про тих людей, які небайдужі до своєї країни, суспільства та світу, в якому живуть». Окрім бізнесу, екології, здоров'я та економічної обізнаності, «WoMo» також публікує статті та новини про фемінізм та гендерну рівність. Так,

наприклад, у статті «Гендерно-нейтральне батьківство: чи стане ця тенденція мейнстримом?» авторка Тетяна Марінова описує історію походження такого явища, як «гендерно-нейтральне батьківство» та аналізує українську родину як місце, де можливо гендерно-нейтральне виховання. Також у матеріалі авторка розмірковує про користь та шкоду гендерних стереотипів та проблеми, які потрібно подолати на шляху до виховання дитини без таких стереотипів [11].

Також, як і вищеописані онлайн-ресурси, «WoMo» створив проєкт «WoMo-портрет», де публікує історії успіху українських жінок.

Ще один жіночий онлайн-журнал «DIVOCHE.MEDIA» публікує різноманітні статті про фемінізм, нагальні проблеми жінок в українському суспільстві тощо. Основними темами, на яких зосереджена увага цього видання, є жіноче фізичне та психічне здоров'я, домашнє насильство, гендерна рівність, війна в Україні. Наприклад, у статті «Жінка заслуговує на комфорт: як війна відкрила очі на проблему з формою для військовослужбовиць і чи вдалося її вирішити» від 25 грудня 2022 року Анастасія Коваль пише про проблему відсутності жіночої форми для українських військовослужбовиць. Жінки вимушені підшивати чоловічу форму, компонувати різні комплекти, аби мати одяг хоч якоїсь зручності. Нещодавно волонтерський проєкт «Arm Women Now» почав відшивати для жінок форму і відправляти її на передову, щоб там її змогли протестувати. Однак цей проєкт не в змозі забезпечити формою усіх жінок в українській армії, адже це приблизно 40 тисяч осіб. Тому волонтери сподіваються, що Міністерство оборони таки затвердить стандарти жіночої форми і зможе внести зміни до чинного законодавства. Лише після цього держава почне забезпечувати жінок військовою формою. Окрім того, у статті наголошується, що військовослужбовиці отримують засоби для жіночої інтимної гігієни тільки від волонтерів. Тобто проблема забезпечення жінок у армії необхідними засобами гігієни залишається невирішеною [19].

Центр прав людини «ZMINA» має свій онлайн-ресурс, де публікує матеріали (статті, новини, інструкції) на різні теми, що стосуються прав людини, зокрема прав жінок. Так, новинна стрічка тут регулярно оновлюється, тому за тегом #права жінок можна почитати різноманітні українські та закордонні новини на цю тему, наприклад: «У Судані заміжню жінку ув'язнили на пів року за поцілунок з іншим чоловіком», «У Кабулі професор порвав свої дипломи на знак протесту проти заборони навчання для жінок», «Kalush та Skofka потрапили у скандал через об'єктивацію у пісні «Батьківщина»». Звичайно, найчастіше з'являються новини на теми, що є зараз дуже актуальними як для України (домашнє насилля, насилля під час війни, проблеми військовослужбовиць, військовий облік жінок), так і світу (протести в Ірані, заборона абортів, нові закони для жінок в Афганістані про заборону навчатися в університетах, працювати в неурядових організаціях тощо).

Окрім новин про права жінок, на сайті також є статті про гендерну рівність. Так, у матеріалі Яни Радченко від 9 листопада 2022 року «Відсутність військової підготовки, «скляна стеля» і необхідність збиратися на війну за власні кошти: з чим стикаються жінки в армії та що робити?» розповідається не лише про проблему з відсутністю жіночої форми та засобів інтимної гігієни у ЗСУ, а також про сексизм (інколи завуальований), потерпілими від якого стають бійчині нашої армії. Жінки стикаються із проблемами у просуванні кар'єрними сходами, адже керівники віддають перевагу кар'єрному зростанню чоловіків (для прикладу, за всю історію незалежності України було лише три генералки). Також у статті розповідається про домагання у армії. На жаль, це хоч і поширена, але дуже табуована тема, адже більшість військовослужбовиць просто відмовляється про це говорити. У матеріалі також наводяться рекомендації від юристок ЮрФем для тих, хто зіткнувся із сексуальними домаганнями у армії [5].

Хоча тема гендерної рівності і фемінізму набирає популярності в українському суспільстві, зараз функціонує відносно небагато онлайн-медіа, які б писали лише на цю тему. Ті, які ми описали вище, невідомі широкому загалу читачів і переважно потребують фінансової підтримки для просування і самореклами. Вищезазначені ресурси пишуть про гендерну рівність, охоплюючи широкий спектр проблем: дискримінацію у політиці та суспільному житті, проблеми жінок під час війни, домашнє насильство, жінки в армії тощо. Можна відзначити, що майже усі медіа створюють рубрики чи проєкти, де розповідають про успішних українок, які розвивають наше суспільство. На нашу думку, тенденція розвитку таких ресурсів є позитивним фактором для поширення ідеї про права жінок.

3.2. Права жінок у глобальних українських ЗМІ

У листопаді 2022 року дослідницька компанія «Kantar Ukraine» опублікувала рейтинг українських найпопулярніших сайтів у жовтні. До цього рейтингу з 25 позицій увійшли і три новинні сайти: «УНІАН», «ТСН» та «Українська правда» [32]. В аналогічному дослідженні за травень у цей список також увійшли «OBOZREVATEL» та «Укрінформ» [61]. Ми вирішили проаналізувати матеріали цих онлайн-ЗМІ на тему гендерної рівності та прав жінок.

«УНІАН» - це інформаційне агентство новин, що працює з 1993 року. Новинна стрічка цього агентства регулярно й дуже оперативно поповнюється свіжими матеріалами. Окрім цього, на цьому сайті, часто виходять статті, зокрема аналітичні, на різноманітні теми: «Економіка», «Політика», «Спорт», «Туризм», «Війна», «Україна», «Наука» тощо. Як зазначається на сайті у розділі «Про себе», відвідуваність цього новинного порталу – понад 15 мільйонів читачів на місяць.

Враховуючи те, що «УНІАН» висвітлює широкий спектр подій, інколи тут виходять новини, що якимсь чином стосуються теми прав жінок та гендерної рівності. Так, увівши у поле пошуку запит «права жінок», можна знайти новини на цю тему, однак, на жаль, зовсім невелику кількість. «УНІАН» публікує такі новини переважно один раз на місяць; остання така новина на датується 7 грудня 2022 року (станом на 25 січня 2023 року). Дивно, що за цим запитом також доступні статті, теми яких ніяк не стосуються прав жінок, наприклад: «В Україні буде 4 моделі навчання: як працюватимуть школи з 1 вересня», «В Україні продовжать строк дії воєнного стану та загальної мобілізації», «Справжні ангели»: 5 українських моделей, які вражають своєю красою».

Окрім цього, «УНІАН» часто публікує матеріали, де певним чином дискримінує жінок. Так, інколи трапляються новини, у заголовку яких наголошується на зовнішньому вигляді героїнь матеріалів. Як приклад наведемо новину від 20 січня 2023 р. про те, що прем'єрка Фінляндії Сання Марін може стати наступною головою Єврокомісії. Заголовок цієї новини в «УНІАН» - «Красуню-прем'єра Фінляндії можуть призначити головою Єврокомісії – ЗМІ» [31]. Таке зосередження на зовнішності політикині підкреслює те, що об'єктивація досі є проблемним місцем для цього онлайн-медіа. Також часто «УНІАН», пишучи про жінок, вдається до виразів типу «дружина відомого актора», «дівчина популярного музиканта» тощо. Підтвердженням цього є стаття від 25 січня 2023 р. із заголовком «Дружина Решетника поставила на місце «холостяка» Топольського: «Повинен відповідати за слова»» [18].

У розділі «Лайт» у матеріалах ресурсу про зірок є дуже багато сексизму. Деякі тексти супроводжуються оцінкою жінки, найчастіше її розглядають як сексуальний об'єкт або ж об'єкт для задоволення, а не особистість. Це, наприклад, такі новини, як «Кароль розсекретила свою вагу і показала тіло без фільтрів і фотошопу» (від 18.01.2023 р.), «Схуднення, пластика, стиль: як змінилися найяскравіші учасниці 12 сезону шоу «Холостяк» (від 16.01.2023 р.),

«Виросла»: дочка Костянтина Меладзе поманила відвертим фото» (від 17.01.2023 р.). Варто зазначити, що «УНІАН» публікує також новини, де обговорюється зовнішність чоловіків, однак таких матеріалів набагато менше. Майже у всіх новинах, де є сексизм, автори посилалися на соціальні мережі героїнь цих матеріалів.

«ТСН» - це сайт новин, який працює під брендом Телевізійної служби новин, що виходить на телеканалі 1+1. Як і «УНІАН», «ТСН» публікує оперативну інформацію про політику, соціальну сферу, шоу-бізнес, світові події, економіку, спорт, сферу здоров'я, туризм тощо.

Перше, що впадає в око під час перегляду сайту «ТСН», - це окрема рубрика «Леді» з темами «Мода», «Краса», «Зірки», «Психологія», «Дім та діти», «Кухня», «Подорожі», «Фото», «Королівські сім'ї». Зазначимо, що відповідної рубрики для чоловіків немає. На нашу думку, таке розподілення тем та рубрик культивує стереотип про жінок як про тих, хто цікавиться лише кухнею, плітками про зірок та відомих осіб, модою та дітьми.

Однак, звичайно, «ТСН» не опускає тему прав жінок та інколи публікує новини з цієї сфери. Зокрема, за пошуковим запитом «права жінок» можна знайти матеріали про домашнє насильство, торгівлю людьми, військову службу жінок тощо. Наприклад, такі статті: «Домашнє насильство під час блекауту: які ознаки і куди звертатися, щоб захистити себе та тих, хто поряд» (від 02.12.2022 р.) , «Бачу, яку ціну ми платимо за перемогу»: відверта історія парамедикині про біль втрат і проблеми жінок на війні» (від 04.12.2022 р.), «Торгівля людьми за кордоном: як українцям розпізнати ризикові ситуації і як діяти, якщо потрапили до рук зловмисників» (від 30.11.2022 р.).

Так, у статті «Не вважайте насильство ілюзією: історія жінки, яка не побоялася дати відсіч чоловіку-тирану» авторка Галина Михальська наводить як приклад історію українки, яка, витерпівши побої та психологічне насильство від чоловіка, вирішила розлучитися, і за допомогою звернулася у Центр соціальних

служб для сімей, дітей та молоді, де отримала підтримку і розуміння. У тексті також розповідається про послуги, які надає цей центр, а також про види домашнього насильства (психологічне, фізичне, економічне, а також сексуальне, яке дуже часто замовчується) і загальні рекомендації для запобігання насильству в сім'ї [35].

Окремо нашу увагу привернула стаття «ТСН» від 08.12.22 р. «Нюдси для українських військових: як збір коштів для ЗСУ спричинив скандал», де розповідається про неоднозначну реакцію в медіаспільноті на публікацію благодійного календаря з відвертими фото журналісток «5 каналу». Представниці організації «Жінки в медіа» виступили проти такого календаря, адже він «нівелює роботу, яку роблять медіа і громадянське суспільство для того, аби жінок в Україні, в тому числі не сприймали як сексуальний об'єкт». Варто зазначити, що на тому календарі зображені оголені жіночі тіла без облич, на деяких фото присутня зброя, яка торкається жінки. Мабуть, можна стверджувати, що це дійсно об'єктивація та сексуалізація жіночого тіла. У статті відсутній такий журналістський стандарт, як баланс думок. Автор здебільшого цитує тих, хто виступив на підтримку календаря. Зокрема, він наводить слова журналістки Наталії Іщенко, яка порадила спільноті «Жінки в медіа», яка порадила спрямувати їхню активність в інший бік, на «захист права солдатів на секс». Зі статті складається враження, що автор Павло Заяц підтримує журналістів «5 каналу» та публікацію цього календаря [37].

У «ТСН» також часто публікують новини, які зосереджені відверто лише на зовнішньому вигляді жінок – на їхньому тілі, одязі, зачісці тощо. Наприклад, такі новини, як «52-річна американська акторка у шкіряному кетсьюті блиснула пишним бюстом» (від 26.01.2023 р.), «3 пір'ям на грудях: королева Максима продемонструвала екстравагантний лук» (від 26.01.2023 р.), «Тепер у малиновому: принцеса Кейт із чоловіком Вільямом сортували продукти з волонтерами» (теж від 26.01.2023 р.). Здавалося б, важлива тема – Кейт з

Вільямом допомагають волонтерам готувати продукти для благодійної організації, однак в статті чомусь увага зосереджена лише на зовнішності принцеси [58].

«Українська правда» - це українське суспільно-політичне онлайн-ЗМІ, засноване в 2000 році журналістом Георгієм Гонгадзе. Видання публікує новини широкого спектру (політичні, економічні, суспільні новини України та світу), а також дослідження на історичну тематику. Також на сайті є окрема рубрика «ТАБЛОІD».

На жаль, у списку тегів «Української правди» немає тегу «права жінок», однак є теги «права людини» та «гендер». За ними можна почитати статті та новини на відповідні теми, а також деякі матеріали про права жінок. На нашу думку, це може означати, що видання не фокусується на проблемі прав жінок, а розглядає її у комплексі проблем прав людини.

Про права жінок «Українська правда» публікує здебільшого новини та статті про військовий облік жінок («Що думають феміністки про військовий облік жінок?» (від 25.12.2021 р.), Стамбульську конвенцію («Що таке Стамбульська конвенція і чим важлива її ратифікація? Говоримо з Іриною Тишко» (від 20.06.2022 р.), аборти («У Франції хочуть закріпити право на аборт в конституції» (від 25.06.2022 р.), проблеми військовослужбовиць у ЗСУ («В українській армії почали тестувати жіночу форму і білизну» (від 26.12.2022 р.) тощо.

Окремої уваги заслуговують окремі статті в «Українській правді» про гендерну рівність, яких насправді небагато на сайті, однак вони розкривають важливі проблеми, з якими стикається жінка. Так, у матеріалі «Не (тільки) жіноча справа. Яка роль бізнесу у подоланні гендерних стереотипів в Україні» авторка Єлизавета Коробченко розповідає про те, як український бізнес може допомогти у руйнуванні старих упереджень про жінок. Авторка наполягає, що компанії мають не лише створювати культуру, вільну від гендерних

стереотипів, а й заохочувати «рівність серед колег та оцінку чиїхось здібностей на основі досягнень, а не статі» [36]. Єлизавета Коробченко стверджує, що жінка здатна поєднувати сім'ю і кар'єру, якщо матиме достатньо підтримки і допомоги [36]. Однак у рубриці «ТАБЛОІД» видання не припиняє публікувати новини про відомих жінок, здебільшого зосереджуючись виключно на їхній зовнішності. Це, наприклад, такі новини: «Як на операційному столі: оголена Kazka показала, як турбується про себе» (від 27.01.2023 р.), «Усе має бути в балансі: ексдружина Кличка в обтіслом спортлугі повигиналася на килимку» (від 28.01.2023 р.) тощо. На нашу думку, це доволі лицемірно для «Української правди» публікувати серйозні статті про гендерну рівність і водночас у таблоїдних новинах об'єктизувати та сексуалізувати жінок.

«OBOZREVATEL» - українське онлайн-видання соціально-політичної спрямованості, засноване у 2001 році. Як вказано на сайті у розділі «Про компанію» щодня OBOZREVATEL відвідують близько 1,5 мільйона читачів. Як і попередні засоби масової інформації, «OBOZREVATEL» публікує новини про політику, економіку, спорт, медицину, світ тощо.

За пошуковим запитом «права жінок» на сайті можна знайти новини про обмеження жіночих прав у Афганістані, марші за права жінок, сексистські скандали, у які потрапляли українські чиновники, становище жінки в армії, новини про надання певних прав жінкам у всьому світі тощо. Важливо зазначити, що таких зовсім небагато, і вони здебільшого стосуються новин у світі, ніж України. Наприклад, у статті «Побої за красу і штрафи за «неправильну» білизну: як у Туркменістані обмежують права жінок» Віталій Семченко розповідає про гендерну нерівність у цій країні. Громадянкам Туркменістану заборонено водити авто, їздити на передньому сидінні або з чоловіками, які не є їхніми родичами, носити джинси, фарбувати волосся та робити інші косметичні процедури чи макіяж. У матеріалі зазначається, що в

Туркменістані гендерна рівність гарантується законом, про не реалізується практично [39].

«OBOZREVATEL», як і «ТСН», має окремий розділ «Lady», куди входять рубрики про моду, красу, дієту і фітнес, психологію, кухню, секс та астрологію. Однак, на наш подив, «OBOZREVATEL» публікує менше матеріалів з ознаками сексизму. Ми майже не знайшли новин, де було б звернено увагу саме на жіноче тіло. Звичайно, у рубриках про моду та шоу-бізнес були тексти, де говорилося про одяг зірок, однак там було менше об'єктивації. Це, наприклад, такі матеріали, як: «Співачка Doja Cat здивувала вбранням на модному показі в Парижі: приклеїла на шкіру 30 тис. кристалів Swarovski» (від 24.01.2023 р.) чи «Бейонсе в спокусливій сукні від українського бренду влаштувала помпезне шоу на першому за 5 років концерті. Фото» (22.01.2023 р).

«УКРІНФОРМ» - це національне інформаційне агентство, що публікує новини українською, російською, англійською, німецькою, іспанською, французькою, японською та польською мовами. Щодня «УКРІНФОРМ» публікує більш як 300 новин про політику, економіку, науку, культуру, соціальне та суспільне життя в Україні та світі, інтерв'ю, коментарі та інфографіку.

УКРІНФОРМ публікує багато матеріалів про гендерну рівність та права жінок. Це новини та статті про Стамбульську конвенцію, обмеження прав жінок в Афганістані, військовий облік жінок в Україні, домашнє насильство, питання про право на аборти у США тощо. Зокрема, у статті «Гендерна складова має стати частиною плану відновлення України – експерти» проаналізовано виступи представниць жіночих громадських організацій під час пресконференції «Дорогою з Лугано: чи враховує план відновлення України інтересів усіх громадян?». На зустрічі було наголошено, що для відбудови України будуть застосовані принципи гендерної рівності та інклюзії, які зазначені в підсумковій декларації Міжнародної конференції з питань відновлення України, а також

зазначено, що наразі бракує цілісного бачення гендерної перспективи в Україні, тому завдання громадських організацій – звернути увагу нашого уряду на важливість створення кращого експертного середовища у цій сфері [10].

А в статті «Стамбульська конвенція: запитання та відповіді» УКРІНФОРМ окрім загальної інформації про угоду розкриває додаткові переваги Стамбульської конвенції й розповідає про значення поняття «гендер» та про те, яким чином Стамбульська конвенція стосується питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності [55].

На сайті УКРІНФОРМУ ми не знайшли матеріалів з дискримінацією за ознакою статі та об'єктивацією.

3.3. Висвітлення питання про права жінок у регіональних ЗМІ

Після аналізу глобальних онлайн-медіа на предмет тематики про гендерну рівність у їхніх матеріалах вважаємо логічним провести подібний аналіз із регіональними ЗМІ. Як такі ми обрали миколаївські інтернет-видання «Преступности.НЕТ», «НикВести», «Новини N» та «0512».

«Преступности.НЕТ» - це інформаційне інтернет-видання про кримінал, політику, економіку, суспільство, а також має проекти «NikSport» та «NikLife».

Про права жінок «Преступности.НЕТ» публікує новини доволі рідко. Це здебільшого матеріали про насильство, військовий облік жінок, київський марш за права жінок та поодинокі новини про сексизм. Наприклад, у матеріалі «Прокуратура зафіксувала 146 фактів сексуального насильства зі сторони окупантів» розповідається про злочини російських окупантів щодо цивільних, зокрема дружин українських військових. Про підозру у вчиненні сексуальних злочинів повідомлено вже шістьом військовослужбовцям російської федерації [46].

Новина «Надихнула історія біженки: у Кракові відкрили шелтер для українок, які постраждали від насилля» інформує читачів про створення у

Польщі притулку для українок, які постраждали від домашнього або сексуального насильства. Там кожна жінка, яка стикнулася із насильством, може отримати психологічну та медичну допомогу і залишитися у шелтері на місяць. На жаль, у новині не залишили контактів, куди саме звертатися за допомогою [34].

«НикВести» - це ще одне онлайн-видання Миколаєва та області, що видає новини на суспільно-політичну тематику.

На нашу думку, великим недоліком сайту НикВестей є відсутність пошукового поля, що унеможлиблює зручний пошук необхідних матеріалів, зокрема про гендерну рівність та права жінок. Ми переглянули новини НикВестей за останній тиждень (22-28 січня 2023 року), однак не знайшли нічого навіть трохи дотичного до теми прав жінок. У розділі «Блоги» теж не було знайдено матеріалів про гендерну проблематику. Тому можна зробити висновок, що НикВести не публікує тексти про права жінок та гендерну рівність.

«Новини N» - це миколаївське інтернет-видання, що публікує новини та статті на різноманітні теми.

За пошуковими запитамі «права жінок», «гендерна рівність» та «сексизм» на сайті «Новини N» можна знайти деякі новини та статті, що стосуються цих тем, однак їх невелика кількість, і багато новин написані російською мовою, тобто вони були опубліковані давно. Це такі матеріали, як «Знаменитості, які активно борються за права жінок» (від 09.08.2022 р.), «В Николаеве прошла акция «против феминизма» и «за семью»» (від 08.03.2021 р.), «Штраф 65 тысяч: в Украине будут наказывать за сексизм и гендерную дискриминацию в рекламе» (від 08.01.2022 р.), «В Берлине прошел топлес-велопробег за право женщин ходить с открытой грудью» (від 13.07.2021 р.). На сайті є також новини, що лише в декількох словах торкаються теми гендерної рівності. Наприклад, у матеріалі «Рада Європи ухвалила рекордний бюджет для

допомоги Україні», де в декількох реченнях сказано про те, що частина коштів буде спрямована на покращення гендерної рівності та боротьбу з насильством щодо жінок та дівчат, зокрема переміщених осіб та тих, хто повернувся в Україну [50].

Хоч «Новини N» і публікують деякі матеріали про права жінок, однак такі тексти виходять дуже рідко і хаотично, часто вони лише поверхнево стосуються цієї теми. Тому можемо припустити, що це онлайн-видання не фокусуються на темі гендерної рівності.

Сайт «0512» - це інформаційно-новинний ресурс Миколаєва, що публікує матеріали про актуальні проблеми, події, погоду міста та області. Він був започаткований у 2011 році.

Як «Новини N» та «Преступности.НЕТ», «0512» теж зрідка публікує матеріали на гендерну тематику. Однак ми знайшли декілька цікавих статей про права жінок та гендерну рівність, які були опубліковані на цьому сайті. Так, у статті «Історії миколаївських жінок, які працюють на перемогу. Кожна на своєму фронті» розповідається про трьох жінок – художницю, фотографиню та бібліотекарку, які після початку повномасштабної війни не виїхали з Миколаєва, а залишилися, аби допомагати та пришвидшувати перемогу України. На нашу думку, цей текст дуже важливий, адже він руйнує стереотипи про жінку як «слабку стать», яка потребує допомоги і захисту. Жінки самі можуть і хочуть допомагати і захищати, і саме про це йдеться у цій статті [24].

У матеріалі «Домашнє насильство – не приватна справа: куди звертатися по допомогу» надається статистика домашнього насильства в Україні (щороку від фізичного та сексуального насильства потерпає близько 1,1 млн жінок) та результати соціопитування щодо суспільної толерантності до насильства (кожен четвертий українець\ка вважає, що жінка повинна терпіти знущання з боку партнера заради збереження сім'ї). Також у статті наводяться поради психологині про те, як наважитися розірвати коло насилля, і алгоритм дій «Як

діяти, якщо є ризик потрапити в ситуацію домашнього насильства?». Окрім цього, у матеріалі подані адреси та контакти, куди можна звернутися за допомогою у Николаєві у ситуації домашнього насильства [16].

У статті «Что такое безопасный город?» розповідається про небезпеку, з якою стикаються мешканки міста – насилля на вулицях, у громадському транспорті та сім'ї. У матеріалі пропонують заходи, які допоможуть створити «безпечне місто» для жінок: об'єднання в одну базу смарт-освітлення, служби порятунку, поліції та відеонагляду, покращення системи освітлення – створення міста без темних провулків та глухих кутів, виховна робота – тобто викорінення гендерних стереотипів з свідомості громадян [66].

Окрім таких статей, на сайті «0512» також розповсюджують інформацію про заходи, що стосуються прав жінок та дискримінації. Наприклад, це новини «Имею право: в Николаеве прошел правовой тренинг» (від 10.06.2018 р).

Як бачимо, новинний ресурс «0512» інколи публікує корисні матеріали про гендерну рівність. Це не просто звичайні новини про насильство чи марші жінок, це дійсно важливі тексти для читачів сайту.

Висновки до розділу 3

В Україні існують онлайн-медіа, які публікують новини, дослідження, статті, експертні коментарі про права жінок та гендерну рівність. Це, зокрема, такі ресурси, як «Гендер в деталях», «50vidsotkiv», «Повага», онлайн-журнали «WoMo» та «DIVOCHE.MEDIA», сайт Центру прав людини «Zmina». Вони досліджують різноманітні проблеми, з якими стикаються жінки: домашнє і просто насильство, сексизм, проблеми жінок у політиці, мізогінія, проблеми військовослужбовиць, відсутність жіночої форми в армії тощо. Ці ресурси виконують колосальну роботу в розвитку гендерної рівності в Україні. Однак, на жаль, більшість з них не є відомими і не мають достатнього фінансування для просування своєї діяльності.

Глобальні українські ЗМІ «УНІАН», «ТСН», «УКРІНФОРМ», «Українська правда» та «OBOZREVATEL» теж видають матеріали на гендерну тематику. Найчастіше це матеріали про домашнє насильство, Стамбульську конвенцію, право на аборти у західних країнах, обмеження прав жінок в Афганістані тощо. Однак часто такі видання самі культивують гендерні стереотипи. Так, «ТСН» та «OBOZREVATEL» мають окремі розділи для «леді», де публікують матеріали про моду, красу, виховання дітей, здоров'я, астрологію та кухню. На наш погляд, це поширює неправильну думку, що жінкам місце на кухні, біля дітей, що вони думають лише про моду, фітнес та гороскопи. Також майже усі з названих вище онлайн-видань (окрім сайтів «OBOZREVATEL» та «УКРІНФОРМ») публікують сексистські новини про відомих жінок, де фокусуються виключно на їхньому зовнішньому вигляді. Часто у таких новинах вживають слова «спокуслива», «обтислий», «оголена» тощо. Такі новини лише популяризують об'єктивацію жінок. Отже, в цих глобальних ЗМІ існує парадокс: вони публікують начебто серйозні матеріали про права жінок, однак водночас розповсюджують гендерні стереотипи та дискримінацію за статтю.

Як регіональні ЗМІ ми проаналізували миколаївські онлайн-видання «Преступности.НЕТ», «НикВести», «Новини N» та «0512» і виявили, що вони майже не пишуть про проблему гендерної рівності. Найчастіше це просто новини про сексуальне насильство та марші за права жінок, але в таких текстах навіть не пояснюється контекст – чому гендерна рівність важлива. Тільки ресурс «0512» публікує більш якісні матеріали на цю тему, розвінчуючи стереотипи про жінок, розповсюджуючи інформацію для постраждалих від домашнього насильства та пропонуючи заходи, як зробити міста більш безпечними для жінок.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМА ПРАВ ЖІНОК У ЗАКОРДОННИХ ЗМІ

4.1. Питання фемінізму у глобальних британських мас-медіа

Проаналізувавши питання про висвітлення прав жінок в українських засобах масової інформації, ми вирішили зробити схожий аналіз англomовного контенту, аби потім порівняти результати дослідження та зрозуміти, яким чином можна покращити матеріали українських онлайн-медіа про права жінок та гендерну рівність. Як англomовний контент ми обрали британські інтернет-ЗМІ.

За даними сайту «Similarweb» серед найбільш популярних вебсайтів Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії (далі – Велика Британія) за січень 2023 року є сайти з категорії *News and Media Publishers*, а саме «BBC», «Daily Mail», «The Guardian» та «NewsNow» [82]. Спробуємо проаналізувати їхні матеріали на предмет висвітлення питання гендерної рівності.

«BBC» - це британська компанія суспільного телерадіомовлення, що має свій сайт, де публікує новини, статті про політику, економіку, спорт, подорожі, мистецтво тощо. BBC – один з глобальних світових медіа, адже транслює новини більш ніж 40 мовами.

Пишучи про права жінок, BBC переважно фокусується на закордонних новинах, тобто подіях тих країн, які ще розвиваються у сфері прав жінок або ж навпаки вводять нові обмеження для жінок. Так, BBC часто публікує новини про гендерну нерівність в Афганістані, боротьбу за жіночі права в країнах Африки, феміністські марші, право на аборти, виступи відомих людей на тему гендерної рівності тощо. Це такі матеріали, як «Letter from Africa: Why Kenyan men don't want to share power with women» (від 12.12.2018 р.), «Abortion in Mexico: Fight for rights just beginning, women say» (від 23.10.2021 р.), «Afghanistan: Some Taliban open to women's rights talks – top UN official» (від

20.01.2023 р.). Так, у новині «Sierra Leone passes landmark law on women`s rights» розповідається про те, що африканська держава Сьєрра-Леоне прийняла закон, який передбачає, що 30% державних і приватних робочих місць повинні бути зарезервовані для жінок. Таким чином влада держави намагається створити більш комфортне середовище для розвитку жінок у бізнесі та підвищити ймовірність жіночого працевлаштування у країні. Згідно з законом, роботодавцям, які не будуть дотримуватися нових гендерних пропорцій, можуть загрозувати значні штрафи [80].

У статті «Abortion in Mexico: Fight for rights just beginning, women say» розповідаються історії кількох жінок, які постраждали від заборони абортів у Мексиці. Це тринадцятирічна дівчинка, яка була зґвалтована і хотіла зробити аборт, однак лікарі та активісти-пролайфери переконали її залишити дитину, мати-одиначка, що завагітніла вчетверте і була змушена робити аборт у жахливих умовах та інші. Нещодавно Верховний суд Мексики декриміналізував аборти, однак мексиканки впевнені, що є ще багато проблем у країні, зокрема домашнє насильство, які треба вирішити, аби досягнути гендерної рівності [69].

Слід зазначити, що BBC також інколи публікує архівні або ж історичні матеріали, які стосуються прав жінок. Наприклад, архівне відео «Llandudno Women Speak up for their Rights, 1964» [76] про думку вельських жінок щодо їхніх прав чи матеріал «Jehan Sadat: Egypt`s first lady who transformed women`s rights» [74] про жінку, яка змінила ставлення єгиптян до проблеми гендерної рівності.

«Daily Mail» - це британська щоденна газета, що має свій вебсайт, де публікує новини на різноманітні теми. На відміну від BBC Daily Mail випускає матеріали не тільки про політику, економіку й культуру, а й про відомих поп-зірок та шоу-бізнес. Це онлайн-видання має окремий розділ «Femail», куди входять рубрики про моду, шопінг, TikTok, Кейт Міддлтон, садівництво та батьківство.

Хочемо звернути увагу на те, що у розділі «TV&Showbiz», на відміну від українських видань, які публікують переважно новини про зірок, фокусуючись на їхніх тілах, Daily Mail видає переважно тексти про одяг відомих жінок, не акцентуючи увагу на тілі. На нашу думку, це онлайн-медіа менше об'єктивізує жінок та публікує сексистські матеріали. Як приклад таких текстів можна навести такі новини: «Gemma Arterton steps out in a pink satin ensemble as she reveals she welcomed her first child in December» (від 08.01.2023 р.), «Sarah Jayne Dunn commands attention in a bright red boilersuit as she fuels up on caffeine to record her podcast» (від 08.01.2023 р.).

Окрім таких новин Daily Mail також публікує статті про права жінок. Цікаво, що у пошуковому полі можна обрати опцію «Women`s rights», але, окрім статей про жіночі права, маємо можливість читати новини про дискримінацію ЛГБТК+-спільноти, наприклад, «JK Rowling receives £18MILLION payout from her Harry Potter publishing company despite attempted boycott by trans activists» (від 03.01.2023 р) [75] та «Christian leaders including Pope Francis and the Archbishop of Canterbury denounce anti-gay laws in unprecedented airborne news conference» (від 05.02.2023 р.) [71]. Вважаємо, що це є проявом інтерсекційності, тобто перетину різних форм пригнічення – за статтю, за сексуальною орієнтацією, расою, кольором шкіри тощо. Як ми вказували у першому розділі нашої роботи, інтерсекційність є складовою третьої «хвилі» фемінізму.

«The Guardian» - це інтернет-ресурс однойменної газети, який щоденно публікує новини, аналітичні статті про економіку, політику, спорт, екологічну кризу, мистецтво, моду, їжу, науку, подорожі та інші теми.

На наш подив, The Guardian теж має рубрики «Women» та «Men», однак їхнє наповнення майже не відрізняється за тематикою. В обох рубриках присутні статті про домашнє насильство, здорове харчування, батьківство. Так, у чоловічій рубриці є стаття «Men must learn how to make women feel safe while

exercising» [77], де розповідається про те, що жінки часто відчують себе в небезпеці, займаючись спортом, особливо в темну частину доби, а чоловіки навіть не мають уявлення, що їхні дії можуть налякати жінок, та стаття «Boys need to talk more about feelings and fight inequality, report says» [70] про необхідність правильного психоемоційного виховання хлопчиків.

The Guardian часто пише про права жінок. У фокусі видання питання про право на аборт, обмеження жіночих прав у Туркменістані та Афганістані, проблеми афроамериканських жінок. Наприклад, новини «Culture of explosion keeps women of colour from top media jobs» (від 30.11.2022 р.), «Taliban stop women from working for aid organizations» (від 24.12.2022 р.), «Polish health minister 'appalled' girl, 14, struggled to get abortion after rape» (від 30.01.2023 р.).

У матеріалі «Culture of explosion keeps women of colour from top media jobs» йдеться про те, що темношкірі жінки недостатньо представлені в засобах масової інформації. Так, у Британії, де 37% опитаних ЗМІ мали жінку-головну редакторку, лише 1% очолювали темношкірі жінки. У порівнянні з США та країнами Африки, темношкірі жінки дуже мало представлені або зовсім відсутні на редакторських посадах у Великій Британії. До того ж, вони часто відчують надзвичайний рівень ізоляції та залишаються непомітними у новинних організаціях як лідерки та героїні матеріалів [72].

«NewsNow» – це новинний інтернет-ресурс Великої Британії, що публікує новин про економіку, спорт, політику, екологічні проблеми, бізнес, розваги, футбол, науку тощо з 1997 року.

Тема гендерної рівності теж знаходиться у фокусі цього онлайн-медіа. Так, за пошуковим запитом «women`s rights» можна знайти дуже багато новин на теми гендерної рівності, прав жінок, фемінізму, дискримінації тощо. Наприклад, це такі новини, як «Is Madonna a victim of ageism and misogyny?» (від 09.02.2023 р.), «University of Tartu celebrates Day of Women in Science» (від

09.02.2023 р.), «WRU sexism claims prompt more women to speak out» (від 04.02.2023 р.).

Треба зазначити, що за запитом про права жінок у секції «gender equality» видання «NewsNow» з'являються також новини про трансгендерних осіб, ЛГБТК+-спільноту та інші. Це відрізняється від українських онлайн-ЗМІ, які, пишучи про гендерну рівність, висвітлюють в основному питання про рівність жінок з чоловіками. Мабуть, це підтверджує думку про те, що тема ЛГБТК+ в Україні є ще досить заангажованою та незвичною для суспільства та медіа, а поняття гендеру часто дорівнюється поняттю статі.

Загалом британські глобальні медіа дуже обширно публікують матеріали про права жінок, зосереджуючись на різноманітних темах, таких як право на аборти, харасмент, обмеження жіночих прав у різних країнах, гендерна рівність у політиці тощо.

4.2. Висвітлення прав жінок у регіональних ЗМІ Британії

Так як ми хочемо проаналізувати, як висвітлюється проблема прав жінок в українських та британських онлайн-ЗМІ, ми намагаємось розглянути глобальні та регіональні медіа цих країн. Вважаємо, що для аналізу регіональних британських ЗМІ треба обрати місто, схоже за чисельністю до Миколаєва, онлайн-ЗМІ якого ми аналізували у попередньому розділі. За останніми офіційними довоєнними даними, чисельність населення Миколаєва на 01 січня 2022 року складала 470011 осіб [65]. Тому як британське місто із схожою кількістю населення ми обрали Бристоль (472400 осіб станом на 21 березня 2021 року [78]).

Ми хочемо проаналізувати такі онлайн-ЗМІ Бристоля: «The Bristol Post» та «Bristol24\7».

«The Bristol Post» - це локальне онлайн-видання однойменної газети Бристоля, яке публікує новини у категоріях «Politics», «Education», «Health», «Crime», «Business», «Travel», «Celebs & TV» та інших.

Це видання також інколи публікує новини, пов'язані із правами жінок та проблемою гендерної рівності. Це новини про жіночі марші, насильство, жіночі громадські організації, новини з Афганістану тощо. Наприклад, такі матеріали «Women's rights groups abused online after lap-dancing club objection» (від 21.01.2019 р.), «Epidemic of male violence against women and girls in Bristol, warn female rights campaigners» (від 20.11.2021 р.), «Taliban criticised after ordering women to wear all-covering burka» (від 07.05.2022 р.).

У статті «Women`s equality is not just for women, says Bristol MP» цитується промова членкині парламенту Тенгам Дебонер до Міжнародного жіночого дня, у якій вона звернула увагу на те, який довгий шлях пройшли жінки у боротьбі за свої права і свободи та проблеми, які ще треба подолати (наприклад, значна різниця у чоловічій та жіночій зарплатні, невелика представленість жінок у малому бізнесі тощо) [84].

Загалом, Bristol Post приділяє багато уваги сенсу Міжнародного жіночого дня. Так, у 2022 році вони підготували матеріал «International Women's Day: the 137 most influential women in Bristol right now» про впливових жінок міста, які досягли значного успіху своїй справі. Це стаття про активісток, поліцейських, парламентарок, антропологинь, менеджерок, лікарок, журналісток та ще багатьох жінок різних професій. На наш погляд, такі матеріали підтримують жінок та переконують їх, що вони можуть досягти своїх цілей та бути успішними [73].

«Bristol24\7» - це незалежне онлайн-видання, що пропонує новини про місто Бристоль. Ця онлайн-газета публікує як серйозні новини про політику, економіку, так і більш розважальний контент.

За пошуковим запитом про права жінок на сайті Bristol24\7 можна знайти багато новин на цю тему. Це матеріали про жіночі протести, змагання жіночих футбольних команд, нові закони та важливість гендерної рівності.

Наприклад, у статті «The fight for women`s rights and gender parity in politics» йдеться про те, що у зв'язку із відновленням міста після Covid-19 фокус суспільної уваги може зміститися з проблеми гендерної рівності, зокрема представленості жінок у політиці. У матеріалі наголошується, що мати декілька лідерок у політиці недостатньо – треба вибудувати правильну систему, у якій політика – це звичайна опція вибору для жінки [81].

В матеріалі «We need to put women`s rights before trade deals» авторка Моллі Скот Като звертає увагу читачів на те, що останнім часом британські організації, які надають життєво важливі послуги для жінок, як-от контрацепція, планування вагітності, материнське здоров'я та профілактика ВІЛу\СНІДу ризикують втратити фінансування, якщо вони надають поради щодо абортів. Авторка наголошує, що це відвертий напад влади на репродуктивне здоров'я жінок, і заохочує населення вимагати збільшити фінансування для таких організацій [83].

Зауважимо, що на сайті є окрема рубрика «Women», де публікуються матеріали феміністської тематики, інформація для переселенок, матерів та постраждалих від сексуального насилля, такі як: «I want to act as a role model to younger versions of myself» (від 16.03.2021 р)., «Making space for Bristol`s girl gamers» (від 22.02.2018 р)., «The radical resilience project: what we do is not being done like this anywhere else» (від 17.03.2021 р).

Треба зазначити, що ми не знайшли дискримінаційних матеріалів на новинних сайтах «The Bristol Post» та «Bristol24\7». Навпаки, на наш подив, ці ресурси відверто підтримують рух за права жінок та публікують тексти про необхідність гендерної рівності, боротьбу за права жінок та необхідну

інформацію для підтримки жіночого розвитку у бізнесі, політиці та інших сферах.

4.3. Порівняльний аналіз щодо висвітлення прав жінок українськими та закордонними мас-медіа

Одним із завдань нашої кваліфікаційної роботи є необхідність виокремити спільні та відмінні риси у висвітленні питання про права жінок в українських та закордонних засобах масової інформації.

Перше, в чому помітна різниця, - це теми, які описані у матеріалах про права жінок. Українські онлайн-ЗМІ пишуть про домашнє насильство, Стамбульську конвенцію, військовий облік жінок, а британські інтернет-медіа – про жінок у політиці, представленість жінок у малому бізнесі, розвиток африканських країн у сфері захисту жіночих прав. На жаль, проблематику жінок у політиці, бізнесі та армії в Україні здебільшого розглядається лише на рівні громадських організацій, а не засобів масової інформації.

Знаходимо і теми, які однаково є як в українських, так і британських медіа – це новини про обмеження прав жінок в Афганістані та Туркменістані, заборона абортів у інших країнах, зокрема Польщі.

В британських глобальних засобах масової інформації, на відміну від українських, майже немає дивного виокремлення рубрик для жінок (окрім «Daily Mail», що має розділ «Female»). Навпаки, у виданні «The Guardian» знаходимо рубрики «Women» та «Men», однак контент у них майже не відрізняється: всюди є статті про здорове харчування, садівництво, сексуальне насилля, виховання дітей. А в локальному медіа «Bristol24\7» в рубриці «Women» взагалі розміщені феміністські матеріали. Таким чином, глобальні британські медіа не культивують гендерні стереотипи, чим відрізняються від українських (такі видання, як «ТСН» та «OBOZREVATEL»).

Українські глобальні медіа «УНІАН», «ТСН», «Українська правда» часто публікують сексистські новини, у яких об'єктивізують відомих жінок, звертаючи увагу читачів на тіла відомих зірок. Зазвичай такі новини посилаються на сторінки в соціальних мережах героїнь. Британські онлайн-ЗМІ, хоч і пишуть про зірок, зазвичай звертають увагу на їхній одяг або ж реакцію відомих людей на коментарі щодо їхнього зовнішнього вигляду.

Ще нашу увагу привернула відмінність заголовків статей про права жінок різних країн. Якщо британські медіа, пишучи про права жінок, так і вказують у заголовках «women`s rights», через що відразу видно, скажімо так, позицію видання щодо цієї теми, то українські онлайн-медіа часто обходять використання фраз «права жінок» чи «гендерна рівність» у заголовках своїх матеріалів, ніби бояться акцентувати на цьому увагу. Мабуть, це можна пояснити ставленням суспільства до цього питання: громадяни західних країн більш лояльні до таких тем та цікавляться цим більше, на відміну від українців, для яких тема гендерної рівності, здається, ще є новинкою.

Також у британських медіа присутня інтерсекційність – у статтях може бути описано відразу про декілька видів дискримінації (за статтю, расою, кольором шкіри, віком тощо). Ми не помітили цього в українських ЗМІ, однак це можна пояснити різним досвідом – в Україні расова різноманітність нижча.

Також хочемо зазначити про статті, приурочені до Міжнародного жіночого дня. В українських медіа майже немає інформації щодо походження цього свята. А британських засобах масової інформації в цей день публікують матеріали про права жінок та визначні жіночі досягнення. Таким чином медіа звертають увагу читачів на важливість гендерної рівності. На жаль, в Україні Міжнародний жіночий день – це свято жіночої краси та квітів, а не визнання жіночих досягнень.

На наш подив, локальні британські медіа (онлайн-ЗМІ міста Бристоль, які ми аналізували) у своїх текстах фокусуються на проблемі прав жінок та

дискримінації. Здавалося б, населення цього міста майже не перевищує населення Миколаєва за кількістю, однак ідейна спрямованість медіа цих двох міст дуже різниться. Миколаївські онлайн-ресурси майже не зачіпають теми прав жінок, лише зрідка пишучи про насильство (лише «0512» інколи публікує матеріали цієї проблематики), а ось локальні медіа Бристоля підіймають теми гендерної рівності, дискримінації, сексуального насильства, присутність жінок у політиці та бізнесі часто й регулярно. До того ж зрозуміло, що місто прагне розвиватися у цій сфері.

Загалом можна зробити висновок, що британські глобальні та локальні засоби масової інформації більше фокусуються на проблемах прав жінок у своїх матеріалах та «трансюють» ідеї гендерної рівності. Українські глобальні медіа, які мають надзвичайно високий показник відвідуваності, на жаль, менше концентруються на цих темах, а, навпаки, інколи навіть підігривають гендерні стереотипи.

То як можна покращити українські онлайн-медіа з приводу висвітлення гендерної проблематики? Спробуємо скласти список рекомендацій:

1) Треба прибрати розділи «Леді», «Жінки» та подібні, де розповідається про моду, приготування їжі, шопінг, вихованні дітей та дім. Як ми вже вказували, цей поділ підживлює гендерні упередження.

2) Навпаки, у рубрику «Жінки» можна вносити статті про фемінізм та гендерну рівність. На нашу думку, це приверне більшу увагу читачок до нагальних проблем.

3) Треба зменшити обсяг матеріалів, що об'єктивують жінок. Розуміємо, що такі тексти піднімають охоплення, однак, як мінімум, можна змінити фокус таких новин з тіл жінок на їхній одяг. Також не можна використовувати сексуалізовану лексику, як-от: «спокуслива», «оголена», «обтислий», «шикарні» тощо.

4) Треба публікувати більше матеріалів про права жінок, робити фокус на необхідності гендерної рівності в політиці, бізнесі, побуті, однакової зарплатні для жінок і чоловіків. Насправді, навіть під час війни існує багато проблем, з якими стикаються жінки: домашнє насильство, проблеми військовослужбовиць, відсутність або невелика кількість шелтерів для постраждалих від насильства, віктимблеймінг тощо. Про це потрібно писати, адже висвітлення цих проблем у засобах масової інформації може допомогти вирішити такі проблеми.

Висновки до розділу 4

Глобальні онлайн-медіа Великої Британії «BBC», «Daily Mail», «The Guardian» та «NewsNow» публікують новини та статті про права жінок. І якщо «BBC» частіше фокусується на проблемах жінок інших країн (країни Африки, Афганістан, Туркменістан, Мексика), то інші ЗМІ пишуть про гендерну рівність у Британії і акцентують увагу на проблемах жінок у політиці, недостатньому фінансуванні організацій, які підтримують жіноче репродуктивне здоров'я, дискримінації темношкірих жінок у журналістиці тощо.

«Daily Mail» має окремий розділ «Female», куди входять рубрики про моду, садівництво, батьківство та шопінг. Однак цей ресурс майже не публікує матеріали, які об'єктивізують жінок.

Локальні онлайн-медіа британського міста Бристоль «The Bristol Post» та «Bristol24\7» публікують багато матеріалів про права жінок, зокрема про боротьбу за гендерну рівність у політиці, відомих жінок, які досягли успіху, інформацію для постраждалих від насильства, жіночі маніфести тощо.

Українські медіа відрізняються від британських у висвітленні проблеми прав жінок. Зокрема, вони пишуть на інші теми, виділяють окремі рубрики для «леді», публікують сексистські матеріали, акцентуючи увагу на жіночому тілі. А локальні українські ЗМІ, на відміну від британських, взагалі майже не

роблять фокус на темі гендерної рівності. Після перегляду українських та британських статей на гендерну проблематику складається враження, що наші онлайн-медіа ніби остерігаються висвітлювати ці теми та вживати вирази «права жінок», «гендерна рівність», «фемінізм» у своїх текстах, особливо заголовках.

Основними нашими рекомендаціями для покращення українських ЗМІ у сфері висвітлення прав жінок є зменшення об'єктивізації та кількості сексистських матеріалів, припинення публікації текстів про моду, виховання дітей та кухню в окремих розділах для жінок, збільшення кількості статей про актуальні проблеми жінок.

ВИСНОВКИ

Фемінізм – це громадсько-політичний рух за права жінок, що бореться за рівність чоловічих та жіночих прав у усіх сферах життя людини.

Поняття фемінізму треба розглядати в трьох аспектах: як форми жіночого опору чоловічому правлінню; як рух, що має на меті викоринити стереотипне бачення розподілу гендерних ролей; як політичний рух, спрямований на зміну існуючого владного порядку.

Перші зерна фемінізму знаходимо ще у працях стародавніх філософів, однак тоді вони були сприйняті суспільством негативно. Перші заворушення феміністок почалися наприкінці XVIII ст., однак вони не стали популярними серед населення, тому цей період в історії фемінізму називають протофемінізмом.

Виділяємо три основні «хвилі» фемінізму. Перші хвиля почалася разом із суфражистським рухом у другій половині XIX ст. і тривала до 20-их років XX ст. Тоді жінки боролися за право голосувати, розпоряджатися своїм майном та право виховувати дітей після розлучення з чоловіком. Друга хвиля фемінізму (60-80-ті роки XX ст.) була відродженням фемінізму та відповіддю на формування «ідеалу жінки». Тоді феміністки почали боротися за свої права в усіх сферах життя, зокрема репродуктивній. Третя хвиля жіночого руху розпочалася у 90-их роках минулого століття і триває досі. Сучасні феміністки борються проти домашнього насильства, об'єктивації та сексуалізації жіночого тіла, виступають за право жінки бути такою, якою вона бажає.

Існує також класифікація фемінізму на напрями. Здебільшого виділяють такі напрями феміністичної думки: ліберальний, радикальний, екзистенціальний, соціалістичний та постмодерний.

В Україні фемінізм зародився наприкінці XIX ст. Першими вагомими подіями стали заснування жіночого об'єднання «Товариство руських жінок»

Наталією Кобринською, а також її випуск першого жіночого альманаху «Перший вінок» у співавторстві з Оленою Пчілкою.

Далі український фемінізм розвивався, створювалися жіночі товариства, в царині фемінізму працювали українські дослідниці, однак за радянських часів феміністський рух в Україні майже припинив своє існування. Він відродився разом із здобуттям Україною незалежності. В 1990-их роках українські феміністки почали відроджувати та створювати нові жіночі організації, надолужувати втрачене у науково-дослідницькій діяльності.

Зараз Україна має на меті досягнути гендерної рівності в усіх сферах. В українському законодавстві є декілька законів, які мають захищати права жінок: Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та Закон України «Про протидію торгівлі людьми». На жаль, часто ці закони мають силу лише на папері та не застосовуються в реальному житті.

У червні 2022 року Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію (Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами). Ціль конвенції – забезпечити жінкам захист від насильства, зокрема домашнього, та створити безпечні умови для життя та розвитку жінок. Стамбульська конвенція зобов'язує країни, що ратифікували її, ввести її положення до державного законодавства.

Сьогодні функціонують багато українських жіночих організацій, що працюють в різних сферах для впровадження рівних прав і можливостей для жінок і викорінення дискримінації та насильства в нашій країні. Це такі організації, як «Ла Страда-Україна», «Жіночий ветеранський рух», Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем», «Українська жіноча варта», «Гармонія рівних» та «Жіночі перспективи».

В Україні є онлайн-медіа, які працюють в сфері захисту жіночих прав та публікують новини, статті, дослідження в цій царині. Це такі ресурси, як «Гендер в деталях», «Повага», «DIVOCHE.MEDIA», «50vidsotkiv», «WoMo», «Zmina». Вони досліджують актуальні проблеми українок: домашнє насильство, мізогінія, сексизм, проблеми жінок в армії, політиці, бізнесі. Такі онлайн-ресурси розвивають український фемінізм та намагаються впровадити гендерну рівність в життя нашого суспільства. Однак, на жаль, вони не мають достатнього фінансування, щоб просувати свою діяльність.

Українські глобальні онлайн-медіа, що мають найвищий рівень відвідуваності, теж інколи пишуть про права жінок. Це матеріали про ратифікацію Стамбульської конвенції, домашнє насильство, обмеження прав жінок в Афганістані тощо. Однак такі видання часто самі культивують гендерні упередження. Наприклад, «ТСН» та «OBOZREVATEL» мають окремі розділи для «леді» про моду, виховання дітей, гороскопи, рецепти. Видання «УНІАН», «ТСН», «Українська правда» публікують сексистські новини, у яких об'єктивізують жінок, фокусуючись на їхніх тілах.

Регіональні ЗМІ, на жаль, зрідка пишуть про проблему гендерної рівності. Так, миколаївські онлайн-видання «Преступности.НЕТ», «НикВести», «Новини N» лише інколи можуть написати новину про насильство. Тільки ресурс «0512» публікує більш якісні матеріали гендерної тематики.

Глобальні британські медіа, на відміну від українських, більше фокусуються на проблемах прав жінок. Наприклад, «BBC» часто пише про питання гендерної рівності в інших країнах (Афганістан, Мексика, Туркменістан, країни Африки), «The Guardian» публікує якісні матеріали про права жінок у Великій Британії, а в рубриках для жінок та чоловіків видає статті, що не різняться за тематикою (про насильство, виховання дітей, здорове харчування). «Daily Mail» також пише про права жінок. І хоча він має окремий

розділ «Femail», слід зазначити, що це видання майже не має матеріалів, у яких об'єктивізує жінок.

Регіональні британські онлайн-медіа теж видають якісні матеріали про гендерну рівність. Так, інтернет-ЗМІ «The Bristol Post» та «Bristol24\7» публікують тексти про права жінок у політиці та бізнесі, матеріали для постраждалих від насильства, про впливових жінок, які досягли значного успіху тощо.

Висвітлення проблеми прав жінок в українських та британських онлайн-медіа дуже різняться. Вони пишуть на різні теми, українські медіа часто виділяють розділ для жінок, куди публікують тексти «жіночої» проблематики, частіше пишуть сексистські матеріали, акцентують увагу читачів на жіночому тілі. Локальні українські медіа, на жаль, взагалі майже не концентруються на гендерній проблематиці, натомість британські медіа роблять на ній значний фокус. Здається, ніби українські ЗМІ ніби бояться писати на такі теми.

Вважаємо, що британські засоби масової інформації можуть стати прикладом для українських у сфері публікації матеріалів про гендерну рівність. Аби покращити українські медіа у цій сфері, потрібно прибрати розділи для «леді» і не публікувати окремо статті на «жіночі» теми, треба зменшити кількість матеріалів, що об'єктивізують жінок, натомість видавати більше текстів про актуальні проблеми, з якими жінки стикаються щодня: гендерна нерівність у політиці та бізнесі, різна зарплатня для жінок та чоловіків, домашнє насильство, відсутність гарантій захисту жінок, проблеми жінок в армії. Насправді, таких проблем в Україні достатньо, тому, на нашу думку, засоби масової інформації повинні звернути більшу увагу на них.

Список використаних джерел

1. Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем». *ЮрФем* : вебсайт. URL: <https://jurfem.com.ua/about-us-3/> (дата звернення: 05.01.2023).
2. Берендєєва А. І., Корнієнко В. М. Важливість ратифікації Стамбульської конвенції для успішної боротьби з гендерно зумовленим та домашнім насильством в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. № 6. С. 64-69. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/6_2021/12.pdf (дата звернення: 05.01.2023).
3. Васильєв А. А., Юртаєва К. В. Реалізація положень Стамбульської конвенції в законодавстві України про кримінальну відповідальність: системно-правовий аналіз внесених змін і доповнень. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 279-284.
4. Васюріна А., Снагощенко А. Висвітлення у ЗМІ питань гендерних стереотипів. *Світгляд – Філософія – Релігія*. 2016. № 11. С. 93-102.
5. Відсутність військової підготовки, «скляна стеля» і необхідність збиратися на війну за власні кошти: з чим стикаються жінки в армії та що робити? *ZMINA* : вебсайт. URL: <https://zmina.info/articles/vidsutnist-voyennoyi-pidgotovky-sklyana-stelya-i-neobhidnist-zbyratysya-na-vijnu-za-vlasni-koshty-z-chym-stykayutsya-zhinky-v-armiyi-ta-shho-robyty/> (дата звернення: 24.01.2023).
6. Ворчакова І. Фемінізм як ідеологія жіночих рухів. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/pidruchniku/21/29.pdf> (дата звернення: 24.11.2022).
7. Гапіч І. О., Саєнко М. І., Тацуля С. І. Теоретико-правові витoki становлення фемінізму в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 122-125. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/30.pdf (дата звернення: 24.11.2022).
8. Гармонія рівних видала антологію про видатних жінок XX століття. *Гармонія рівних* : вебсайт. URL:

<http://harmony.org.ua/novyny/%d0%b3%d0%b0%d1%80%d0%bc%d0%be%d0%bd%d1%96%d1%8f-%d1%80%d1%96%d0%b2%d0%bd%d0%b8%d1%85-%d0%b2%d0%b8%d0%b4%d0%b0%d0%bb%d0%b0-%d0%b0%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8e-%d0%bf%d1%80%d0%be> (дата звернення: 05.01.2023).

9. Гендерна рівність: здобутки України у 2022 році. *50vidsotkiv* : вебсайт. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/genderna-rivnist-dosyagnennya-ukrayiny-v-2022-rotsi/> (дата звернення: 15.01.2023).

10. Гендерна складова має стати частиною плану відновлення України – експерти. *УКРІНФОРМ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3539713-genderna-skladova-mae-stati-castinou-planu-vidnovlenna-ukraini-eksperti.html> (дата звернення: 28.01.2023).

11. Гендерно-нейтральне батьківство: чи стане ця тенденція мейнстримом? *WoMo* : вебсайт. URL: <https://womo.ua/genderno-neutralne-batkivstvo-chi-stane-tsya-tendentsiya-meynstrimom/> (дата звернення: 15.01.2023).

12. Гришко В., Лівчук С. Історичні передумови формування гендерної нерівності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 141-145. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/2/28.pdf> (дата звернення: 27.11.2022).

13. Громадські організації. *Гендер в деталях* : вебсайт. URL: <https://genderindetail.org.ua/community/organizations/gromadski-organizatsii-134539.html> (дата звернення: 05.01.2023).

14. Дайненко К. К., Уварова О. О. Захист прав жінок: юридичні інструменти забезпечення гендерної рівності в Україні : посібник. Київ, 2019. 116 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/lll_2.pdf (дата звернення: 02.01.2023).

15. Десять запитань про фемінізм із Тамарою Марценюк. *Amnesty International* : вебсайт. URL: <https://www.amnesty.org.ua/10-zapytan-pro-feminizm-iz-tamaroju-marczenyuk/> (дата звернення: 26.11.2022).

16. Домашнє насильство – не приватна справа: куди звертатися по допомогу. *0512* : вебсайт. URL: <https://www.0512.com.ua/news/3033866/domasne-nasilstvo-ne-privatna-sprava-kudi-zvertatisa-po-dopomogu> (дата звернення: 29.01.2023).

17. Досвіди війни. *Гендер в деталях* : вебсайт. URL: https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/?cur_cc=226 (дата звернення: 14.01.2023).

18. Дружина Решетника поставила на місце «холостяка» Топольського: «Повинен відповідати за слова». *УНІАН* : вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/lite/stars/zhenareshetnika-postavila-namesto-holostyaka-topolskogo-dolzhen-otvechat-za-slova-12121602.html> (дата звернення: 25.01.2023).

19. Жінка заслуговує на комфорт: як війна відкрила очі на проблему з формою для військовослужбовиць і чи вдалося її вирішити. *DIVOCHЕ.MEDIA* : вебсайт. URL: <https://divoche.media/2022/12/25/zhinka-zasluhovuiena-komfort-iak-viyna-vidkryla-ochi-na-problemu-z-formoiu-dlia-viyskovosluzhbovyts-i-chy-vdalosia-ii-vyrishyty/> (дата звернення: 15.01.2023).

20. Жінки та чоловіки на ринку праці. *Державна служба статистики України* : вебсайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/m&w/j_ch_na%20runku_praci.pdf (дата звернення: 18.01.2023).

21. Жіночі обличчя лідерства. *50vidsotkiv* : вебсайт. URL: <https://faces.50vidsotkiv.org.ua/#> (дата звернення: 15.01.2023).

22. Жіночий рух. *Енциклопедія сучасної України* : вебсайт. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18147 (дата звернення: 28.12.2022).

23. Заходи «Ла Страда-Україна». *Ла Страда-Україна* : вебсайт. URL: <https://la-strada.org.ua/zahody> (дата звернення: 05.01.2023).

24. Історії миколаївських жінок, які працюють на перемогу. Кожна на своєму фронті. *0512* : вебсайт. URL:

<https://www.0512.com.ua/news/3455944/istorii-mikolaiivskih-zinok-aki-pracuut-na-peremogu-kozna-na-svoemu-fronti-foto> (дата

25. Історія фемінізму. Чи лишилось в ньому місце для жінки? *Spilno* : вебсайт. URL: <https://spilno.org/article/istoriya-feminizmu-chy-lyshylos-v-nomu-mistse-dlya-zhinky> (дата звернення: 24.11.2022).

26. Кісь О. Феміністські студії та фемактивізм у незалежній Україні: кроки назустріч собі. *Наукові записки УКУ*. 2019. Історія, вип. 3. С. 207-231.

27. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : міжнарод. угода від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 26.11.2022)

28. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.01.2023).

29. Конціцка Гражина. Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01 / Львівський. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2016. 219 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/dis_konsiska.pdf (дата звернення: 24.11.2022).

30. Котова-Олійник С., Стельмах Б., Ярош О. Гендерна абетка для українських медіа : посібник. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2013. 50 с. URL: <https://povaha.org.ua/wp-content/uploads/2014/04/genderna%20abetka.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).

31. Красуню-прем'єра Фінляндії можуть призначити головою Єврокомісії – ЗМІ. *УНІАН* : вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/world/prem-yer-ministr-finlyandiji-sanna-marin-mozhe-stati-golovoyu-yevrokomisiji-12116061.html> (дата звернення: 25.01.2023).

32. Маркетплейси знов популярні серед українців: топ найпопулярніших сайтів у жовтні 2022. *Speka* : вебсайт. URL:

<https://speka.media/marketpleisi-znov-populyarni-sered-ukrayinciv-top-naipopulyarnisix-saitiv-u-zovtni-2022-9xx639> (дата звернення: 24.01.2023).

33. Мета та цілі ЖВР. *Жіночий ветеранський рух* : вебсайт. URL: https://www.uwvm.org.ua/?page_id=2946 (дата звернення: 05.01.2023).

34. «Надихнула історія біженки»: у Кракові відкрили шелтер для українок, які постраждали від насилля. *Преступности.НЕТ* : вебсайт. URL: <https://news.pn/uk/public/279005> (дата звернення: 29.01.2023).

35. Не вважайте насильство ілюзією: історія жінки, яка не побоялася дати відсіч чоловіку-тирану. *TCH* : вебсайт. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/ne-vvazhayte-nasilstvo-ilyuziyeyu-istoriya-zhinki-yaka-ne-poboyalasya-dati-vidsich-choloviku-tiranu-2193478.html> (дата звернення: 28.01.2023).

36. Не (тільки) жіноча справа. Яка роль бізнесу у подоланні гендерних стереотипів. *Українська правда* : вебсайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/08/14/7303783/> (дата звернення: 28.01.2023).

37. Нюдси для українських військових: як збір коштів для ЗСУ спричинив скандал. *TCH* : вебсайт. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nyudsi-dlya-ukrayinskih-viyskovih-yak-zbir-koshtiv-dlya-zsu-sprichiniv-skandal-2218891.html> (дата звернення: 28.01.2023).

38. Павличко С. Фемінізм / Передм. Віри Агеєвої. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 322 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlychko_Solomiia/Feminizm_zbirka.pdf?PHPSESSID=1ha2a2vnue9eq8bm9q4n7d7253 (дата звернення: 25.11.2022).

39. Побої за красу та штрафи за «неправильну» білизну: як у Туркменістані обмежують права жінок. *OBOZREVATEL* : вебсайт. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/abroad/poboi-za-krasu-ta-shtrafi-za-nepravilnu-biliznu-yak-u-turkmenistani-obmezhuyut-prava-zhinok.htm> (дата звернення: 28.01.2023).

40. Поліція Києва. *Гендер в деталях* : вебсайт. URL: https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/sekysm_patrul/politsiya-kyeva.html (дата звернення: 11.01.2023).

41. Права жінок – це не тільки 8 березня. *Укрінформ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3202331-ukrainskij-feminizm-dati-prizvisa-fakti-sajti.html> (дата звернення: 31.12.2022).

42. Приниження, підлість, погрози і домагання: через що насправді проходять українські політикині. *Гендер в деталях* : вебсайт. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/prinizhennya-pidlist-pogrozi-i-domagannya-cherez-scho-naspravdi-prohodyat-ukrainski-politikini-134928.html> (дата звернення: 11.01.2023).

43. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 вер. 2005 р. № 2866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 02.01.2023).

44. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 вер. 2012 р. № 5207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 02.01.2023).

45. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07 груд. 2017 р. № 2229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 03.01.2023).

46. Прокуратура зафіксувала 146 фактів сексуального насильства зі сторони окупантів. *Преступности.НЕТ* : вебсайт. URL: <https://news.pn/uk/RussiaInvadedUkraine/283381> (дата звернення: 29.01.2023).

47. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20 вер. 2011 р. № 3739. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення: 03.01.2023).

48. Про сайт. *Повага* : вебсайт. URL: <https://povaha.org.ua/pro-sajt/> (дата звернення: 14.01.2023).

49. Просімейні організації закликають Єврокомісію не ратифікувати Стамбульську конвенцію. *Християни для України* : вебсайт. URL: <https://c4u.org.ua/prosimejni-orhanizatsii-zaklykaiut-ievrokomisiuu-ne-ratyfikovuvaty-stambulsku-konventsiiu/> (дата звернення: 28.11.2022).

50. Рада Європи ухвалила рекордний бюджет для допомоги Україні. *Новини N* : вебсайт. URL: <https://novosti-n.org/ua/news/Rada-YEvropy-uhvalyla-rekordnyj-byudzheth-dlya-dopomogy-Ukrayini-257495> (дата звернення: 29.01.2023).

51. Ресурс гендерного знання. *Гендер в деталях* : вебсайт. URL: <https://genderindetail.org.ua/about/> (дата звернення: 11.01.2023).

52. Рівні права та можливості. *Жіночий консорціум України* : вебсайт. URL: <https://www.wcu-network.org.ua/ua/possessing-equal-rights> (дата звернення: 05.01.2023).

53. Сексизм і об'єктивація: що це? *НВ* : вебсайт. URL: <https://nv.ua/ukr/spec/seksizm-i-ob-yektivaciji-shcho-ce-take-yak-viyavlyayetsya-i-shcho-govorit-zakon-ukrajini-50116453.html> (дата звернення: 27.12.2022).

54. Сексизм: що це таке та хто такі сексисти? *Termin.in.ua* : вебсайт. URL: <https://termin.in.ua/seksyzm-sexism/> (дата звернення: 27.12.2022).

55. Стамбульська конвенція: запитання та відповіді. *Укрінформ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3586536-stambulska-konvencija-zapitanna-ta-vidpovidi.html> (дата звернення: 28.11.2022).

56. Стамбульська конвенція: п'ять причин не ратифікувати. *Всі разом* : вебсайт. URL: <https://vsirazom.ua/istanbulconvention> (дата звернення: 27.11.2022).

57. Стамбульська конвенція FAQ. *Amnesty International*. 2018. URL: https://www.amnesty.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Stambulska-konvencziya_broshura.pdf (дата звернення: 05.01.2023).

58. Тепер у малиновому: принцеса Кейт із чоловіком Вільямом сортували продукти з волонтерами. *TCH* : вебсайт. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/teper-u-malinovomu-princesa-keyt-iz->

chоловиком-vilyamom-sortuvali-produkti-z-volonterami-2251840.html (дата звернення: 28.01.2023).

59. Українська Жіноча Варта: про нас. *Українська жіноча варта* : вебсайт. URL: <https://www.uavarta.org/ukrainska-zhinocha-varta/> (дата звернення: 05.01.2023).

60. Український фемінізм і феміністки: що ми про це знаємо і як є насправді. *Гендер в деталях* : вебсайт. URL: <https://genderindetail.org.ua/library/feministichniy-ruh/ukrainskiy-feminizm-i-feministki-scho-mi-pro-tse-znaemo-i-yak-e-naspravdi-1341315.html> (дата звернення: 26.11.2022).

61. Українці все менше читають новин, але більше відвідують освітні та шопінг-сайти – дослідження. *Читомо* : вебсайт. URL: <https://chytomo.com/ukraintsi-vse-menshe-chytaiut-novyn-ale-bilshe-vidviduiut-osvitni-ta-shopinh-sajty-doslidzhennia/#> (дата звернення: 25.01.2023).

62. Фемінізм: сутність, етапи, напрями. *Електронная библиотека Князева* : вебсайт. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/sociology/gorodyanenko_sotsiologiya/part3/31404.htm (дата звернення: 24.12.2022).

63. Це зробила вона. *Повага* : вебсайт. URL: <https://zrobilavona.povaha.org.ua/> (дата звернення: 14.01.2023).

64. Це мої дівчатка: сексизм у ТікТок-відео паспортного сервісу. *Повага* : вебсайт. URL: <https://povaha.org.ua/tse-moyi-divchatka-seksyzm-u-tiktok-video-pasportnogo-servisuv/> (дата звернення: 14.01.2023).

65. Чисельність населення в місті Миколаїв. *Мінфін* : вебсайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/town/nikolaev/> (дата звернення: 09.02.2023).

66. Что такое безопасный город? 0512 : вебсайт. URL: <https://www.0512.com.ua/news/3135413/cto-takoe-bezopasnyj-gorod> (дата звернення: 29.01.2023).

67. Що таке Стамбульська конвенція й чому святкують її ратифікацію в Україні. *Суспільне Культура* : вебсайт. URL: <https://suspilne.media/252040-so-take-stambulska-konvencia-j-comu-svatkuut-ii-ratifikaciju-v-ukraini/> (дата звернення: 28.11.2022).

68. 30 років Незалежності: як змінювався гендерний склад Верховної Ради. *Слово і Діло* : вебсайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/23/infografika/polityka/30-rokiv-nezalezhnosti-yak-zminyuvavsya-hendernyj-sklad-verhovnoyi-rady> (дата звернення: 18.01.2023).

69. Abortion in Mexico: Fight for rights just beginning, women say. *BBC* : вебсайт. URL: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-58900532> (дата звернення: 08.02.2023).

70. Boys need to talk more about feelings and fight inequality, report says. *The Guardian* : вебсайт. URL: <https://www.theguardian.com/society/2022/nov/08/boys-need-to-talk-more-about-feelings-and-fight-inequality-report-says> (дата звернення: 08.02.2023).

71. Christian leaders including Pope Francis and the Archbishop of Canterbury denounce anti-gay laws in unprecedented airborne news conference. *Daily Mail* : вебсайт. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11715677/Christian-leaders-including-Pope-Francis-Archbishop-Canterbury-denounce-anti-gay-laws.html> (дата звернення: 08.02.2023).

72. Culture of exclusion keeps women of colour from top media jobs. *The Guardian* : вебсайт. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/nov/30/culture-of-exclusion-keeps-women-of-colour-from-top-media-jobs-report-reveals> (дата звернення: 09.02.2023).

73. International Women's Day: the 137 most influential women in Bristol right now. *Bristol Post* : вебсайт. URL: <https://www.bristolpost.co.uk/news/bristol-news/international-womens-day-137-most-6739549> (дата звернення: 09.02.2023).

74. Jehan Sadat: Egypt`s first lady who transformed women`s rights. *BBC* : вебсайт. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57672706> (дата звернення: 08.02.2023).

75. JK Rowling receives £18million payout from her Harry Potter publishing company despite attempted boycott by trans activists. *Daily Mail* : вебсайт. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11596645/JK-Rowling-receives-18MILLION-payout-Harry-Potter-publishing-company.html> (дата звернення: 08.02.2023).

76. Llandudno Women Speak up for their Rights. *BBC* : вебсайт. URL: <https://www.bbc.co.uk/archive/llandudno-women-speak-up-for-their-rights-1964/z87q6rd> (дата звернення: 08.02.2023).

77. Men must learn how to make women feel safe while exercising. *The Guardian* : вебсайт. URL: <https://www.theguardian.com/society/2022/nov/04/men-must-learn-how-to-make-women-feel-safe-while-exercising> (дата звернення: 08.02.2023).

78. Population of Bristol. URL: <https://www.bristol.gov.uk/council-and-mayor/statistics-census-information/population-of-bristol> (дата звернення: 09.02.2023).

79. R. Claire Snyder. What Is Third-Wave Feminism? A New Directions Essay. URL: https://transreads.org/wp-content/uploads/2022/01/2022-01-13_61e085ce29781_WhatIsThirdWaveFeminismANewDirectionsEssayR.ClaireSnyder.pdf (дата звернення: 28.12.2022).

80. Sierra Leone passes landmark law on women`s rights. *BBC* : вебсайт. URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-64348892> (дата звернення: 08.02.2023).

81. The fight for women`s rights and gender parity in politics. *Bristol247* : вебсайт. URL: <https://www.bristol247.com/news-and-features/features/the-fight-for-womens-rights-and-gender-parity-in-politics/> (дата звернення: 09.02.2023).

82. Top websites ranking: most visited websites in United Kingdom. *Similarweb* : вебсайт. URL: <https://www.similarweb.com/top-websites/united-kingdom/> (дата звернення: 08.02.2023).

83. We need to put women`s rights before trade deals. *Bristol247* : вебсайт. URL: <https://www.bristol247.com/opinion/your-say/need-put-womens-rights-trade-deals/> (дата звернення: 09.02.2023).

84. Women`s equality is not just for women, says Bristol MP. *Bristol Post* : вебсайт. URL: <https://www.bristolpost.co.uk/news/bristol-news/womens-equality-not-just-women-6776795> (дата звернення: 09.02.2023).

85. 50vidsotkiv : вебсайт. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/> (дата звернення: 15.01.2023).